г. Химки 6
ул. Библиотечная 15
Книгохранилищу гос. биб-ки СССР им. Ленина

Массе а мехкий пролетараш, вlашагlкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГlАЛГlАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГlАЛГlАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ● ШОАТТА, 26 НОЯБРЬ, 1983 ШУ. ● № 142 (6864). Мах 3 кеп.

150 ДИЙНАХЬЕИ БУСИ БАЬ НИКЪ ТОЛАМЕ ЧАКХБАЬННАБ

«Салют-7»—«Союз» яхача орбитальни lилма-тохкама комплекса тlа йlаьххача хана лаьрхlа никъ бара кийчо еча а из чакхбоакхача а дакъа лаьцача lилманхошка, конструкторашка, инженерашка, техникашка, болхлошка, ерригача коллективашкеи организацешкеи, космонавташка Владимир Афанасьевич ЛЯХОВГА, Александр Павлович АЛЕКСАНДРОВГА

Деза новкъостий!

Космически аре машара гlулакхашта пленегlа карарзаеча кьы цхьалха lалашмате дика толам баьккхаб советски lилмои техникои. Толаме чакхъяьний «Салют-7» — «Союз» яхача орбитальни lилма - тохкама комплекса тlа 150 дийнахьеи буси советски космонавташа Ляхов Владимир Афанасьевичеи Александров Александр Павловичеи беча наькъа программа.

Никъ беш йолаш экипажо кхоачашдаьд lалашмате боккха lилман а халкъбоахама а лоархlам бола боккхача боараме lилма-технически тохкамаши эксперименташи. Карекхаьчай вай мехка lалама ресурсаш тахкарех гонахьара гo боазарех программах. Йола шерра информаци. Отта а яй таукр а тахкей кердача материалий молхай препаратий хургйолча космически производстване лард йоллаш йола технологически процессаши установкаши.

Пилотируеми лехкаш деча наькъий принципиально керда этап я, хьайийллача космосе станце тlа цу тlа леттарел совгlа, цун энергетически торонаш чlоагlа совъяхон борта тlа деча lилма-технически тохкамий а экспериментий а программа шоръеи йиш хулийтаргйола мальха батареаш кхы а совгlа оттаяре тlадерзадаь дола чоалхане монтажно-сборочни балхаш чакхдахар.

Чакхдаьха монтажно - сборочни балхаш чlоагlа лоархlама да орбита перспективни конструкцеш сборка технологи дlахо эрганьяхка тоаяра.

Орбита уникальни монтажни операцеш чакхъяха вlаштlехьдаьннад къонахчал а лакха профессиональни гоевал а хьегойтача экипажо болх нийса бар беьеи долаш.

Шерра lилман программа толамо кхоачашъяро хьагойт дукхача lилман, конструкторски, производственни коллективаша шоай низ ца кхобеш къа а хьегаш хьальча даймехка космически техника эксплуатацион торонаш дика эклар.

Советски космонавтика бlуббенна а лерргlа а дегlайъуел космос кхоаерзаечарg ший керттера лостам — йlаьххача хана эксплуатеци еш кхоачашдеча декхарешка хьежжа эрга йолаш тоеле а реконструированни а а йиш йола орбитальни лехкаш йола комплексаш хьар.

Советски Союза Коммунистически парте, Централни Комитето, СССР Лакхехьарча Совета Президиумо, СССР Министрий Советo дег тlера моаршал доьхийт Владимир Афанасьевич Ляховеги Александр Павлович Александровеги цар йlаьххача хана лаьрхlа хиннача космически наькъа программа совдика кхоачашъярегlа.

Дlайха моаршал доьхийт «Салют-7» — «Союз» яхача орбитальни lилма-тохкама комплекса тlа аь йlаьххача хана лаьрхlа лехкаш баь никъ чакхбаккхара юкъе дакъа лаьцача lилманхошка, конструкторашка, инженерашка, техникашка, болхлошка, космодрома, космонавташ кийчбеча Центра, наькъ баре управлени еча Центра, командно-измерительни поисково - спасательни комплексай специалисташка, ерригача коллективашкеи организацешкеи.

Деза новкъостий! Даймехка космонавтика керда толамаш КПСС XXVI съездо хьалхашка оттадаь lилман зlакъа боахамаи дегlаизуалара космически аре дlахо йовзара а карарзаяра а дахьарла цхьайттаlагlча пятилетка декхараш кхоачашдара юкъе лаьца доккха дакъа де, цо къахьга тешал ду советски lилман техникеи lилма-технически прогресса кьалтарчё позицешка латташ хилара.

Ткъона лов, деза новкъостий, ноайкено космически техника lилман а халкъа боахама а декхарда кхоачашдара йола орбитальни лехкаш йола комплексаш хьагра тlаберзабаьча цуш сий долча а белхтохкамеча а балха тlа оаш керда толамаш деш.

КПСС ЦЕНТРАЛЬНИ КОМИТЕТ — **СССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМ** — **СССР МИНИСТРИЙ СОВЕТ**

Космонавташ Ляхов Владимири Александров Александри Лаьтта юхакхаьчаб

ТАСС хоам

Космонавташа новкъосташа Ляхов Владимир Афанасьевичеи Александров Александр Павловичеи «Салют-7» — «Союз» яхача орбитальни lилма - тохкама комплекса борта тlа толаме чакхъяьннай 150 деннеи бийсанеи лаьрхlа хинна программа, хlаьта 1983 шера 23 ноябре москоаси хенах 22 сахьати 58 минута яьлча Лаьтта юха а кхаьчаб.

lойоссаш йола «Союз-Т-9» яхача кема аппарат lохайнай Советски Союза территоре тlарча лаьрхlа хиннача моттиге Джезказган яхача города 160 километр малхбоалехьа. Лаьтта lокайшачул тlехьагlа могаш-маьрша хиннаб космонавташ.

Йlаьххача хана никъ беш экипажо кхоачашдаьд боккхача боараме lилма - технически медико - биологически тохкамаши эксперименташи.

Экипажа балха программа юкъе йоккха моттиг хьожаьяр мехка lилман халкъа боахамеи хьашташ чулоацаш дола декхараш кхоачашдара тlадерзадаьча геофизически тохкамашта. Гулъяьй Лаьттан lалама ресурсаех, атмосфера хьалах, юртбоахама пайда эцаш долча лаьттлашта хулача сезонни хувцамех, Дуьнен океана биологически продуктивностах йола йоккха статистически материал.

Керда тохкамаш даьд космически материалоаедене программага. «Кристалл» яхача установкага гlолла кхаьчай тоаенна характеристикаш йолча ахпроводникови материалий образецаш. Хlаьта «Пион» яхача аппаратура гlоаца кхоачашъяьй орбитальни никъ бара хьалашка физически процессий башхалонаш йовзара экспериментий сери. «Электротопограф» яхача приборах пайда а ийбеш, юкъарчал доацаш станце борта тlа тохкамаш даьд хьайийллача космосо воадейстам яьчул тlехьагlа конструкционни материалий хулача хьалашта. «Таврия» яхача биотехнологически установка тlа дозал дайнача хьалашка чаккъяьлай къаьстта цlена белкови препарат хьаяра тlаерзаяь боакха практически, лоархlам бола эксперименташ.

«Салют-7» яхача станце борта тlа дlахо яьй космически полета хьалашка эгтара лакхарча тайпара йолча баьцовгlашта культивированни яра технологеза отработка яра тlаерзаяь биологически эксперименташ.

Экипажа никъ бара программа лоархlаме дакъа дар «Салют-7» яхача станце арахьарча тlехьен тlа чоалхане монтажни балхаш кхоачашдар. Хьайийллача космосе шоалла арабаьнна болаш 5 сахьати 45 минути йолча хана цуьнах лаьхкарел совгlа кхы а маьлха батареш ехкар новкъосташа Ляховеи Александровеи станцех. Из уникальни эксперимент кхоачашьяро хьаел лехкаш йола дуккхача хана лаьрхlа орбитальни комплексаш дегlайоалаярен царех пайда эцара эффективность лакхъярен керда перспективаш.

Йlаьххача хана экспедици ерг хан-ханахьа дора экипажа медицински тохкамаш. Кареакхаьчай доал доацача хьалашке, цу даькъе хьайийллача космоса хьалашка а, сага хьинаре болх бе торо хилар баьъдеш йола, лехкаш йолча станцеш тlа космонавташа къахьегара а салаlара а оптимальни режимаш къестаеча пайда нийбергбола керда сведенеш. Профилактически медицински гlулакхий комплексо йиш хилийтай Ляхов Владимирен Александров Александрен болх бара эша низ лакха лоаттаба а цар упахцlено дикача хьала тlа хилийта а.

Орбитальни комплексашта управлени яра йолча методашта отработка яра кхоачашъяьй дукха технически эксперименташ, тохкамаш даьд перспективни космически аппаратий кердача приборашта оборудованенех.

Космонавташта болх бара эшаш хинна ерригa оборудовани, аппаратура, дlаухийташ йола материалаш тlаехухьар станцена «Космос-1443» яхача кема - спутникои «Прогресс-17», Прогресс-18» яхача мовхьаш кхухьача автоматически кемашеи. Станце тlа экипажа даьча тохкамех кьахиинараш а чулоацаш дола мовхьаш Лаьтта lокхоачадаьд «Космос-1443» яхача кема-спутника юхейтача аппаратаца а, хlаьта иштта «Союз Т-9» яхача лехкаш долча кемаца а.

«Станци-7» яхача станце тlа яьча аргlанарча никъ бара программа толаме кхоачашъяр дуккхача lилман, конструкторски, производственни коллективаша, экипажа, космодрома специалисташа, космонавташ кийчбеча Центро, наькъа управлени яра Центро, командно-измерительни поисково-спасательни комплексашa вlаштlехьа а нийса а болх барах хьахинна хlама да.

СОВЕТСКИ СОЮЗА ТУРПАЛА, СССР ЛЕТЧИКА-КОСМОНАВТА нов. В. А. ЛЯХОВНА ЛЕНИНА ОРДЕНИ «ДОШО СЕДКЪА» ЯХА ШОЛЛАГlА МЕДАЛИ ЯЛАРАХ ДОЛА СССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА

УКАЗ

«Салют-7» — Союз» яхача орбитальни lилма-тохкама комплекса тlа дуккхача хана лаьрхlа хинна космически никъ толаме чакхбаккхарахи цу хана къонахчали турпалали гойтарахи Советски Союза Турпала СССР летчика-космонавта нов. Ляхов Владимир Афанасьевича лойла Ленина ордени «Дошо Седкъа» яха шоллагlа медали.

Советски Союза Турпала нов. В. А. Ляховна карагlдаьнна денале гlулакх белгалдеш турпал ваьча моттиге бронзови бюст оттайойла.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель
Ю. АНДРОПОВ.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь
Т. МЕНТЕШАШВИЛИ.

Москва, Кремль.
1983 ш., 23 ноябрь.

ЛЕТЧИКА-КОСМОНАВТА НОВ. А. П. АЛЕКСАНДРОВНА СОВЕТСКИ СОЮЗА ТУРПАЛА ЦlИ ЯЛАРАХ ДОЛА СССР Лакхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

«Салют-7» — «Союз» яхача орбитальни lилма-тохкама комплекса тlа йlаьххача хана лаьрхlа космически никъ толаме чакхбаккхарахи цу хана къонахчали турпалали гойтарахи Советски Союза Турпала цlи лойла летчика-космонавта нов. Александров Александр Павловича Ленина ордени «Дошо Седкъа» яха медали дlа а луш.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель Ю. АНДРОПОВ.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Т. МЕНТЕШАШВИЛИ.

Москва, Кремль.
1983 шу, 23 ноябрь.

НОВ. А. П. АЛЕКСАНДРОВНА «СССР ЛЕТЧИК-КОСМОНАВТ» ЯХА ЦlИ ЯЛАРАХ ДОЛА СССР Лакхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

«Салют-7» — «Союз» яхача орбитальни lилма-тохкама комплекса тlа космически никъ чакхбаккхарах «СССР летчик-космонавт» яха цlи лойла нов. Александров Александр Павловича.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель Ю. АНДРОПОВ.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Т. МЕНТЕШАШВИЛИ.

Москва, Кремль.
1983 шу, 23 ноябрь.

КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председателя Ю. В. АНДРОПОВА ЗАЯВЛЕНИ

Советски Союза кулгалхоша советски нахага а кхыча халкъашка а хьалхагlа дlабовзийтар хlанзарча американски администраце милитаристски наьхъа шоаш беш бола мах, хlаьта США а цуаща цхьана йолча малхбузен мехкашкарча правительствашка дlахайтадар цу тайпара никъ кхераме тlехье йоаш хургхиларах.

Цхьабакъда, Вашингтона, Бонна, Лондона, Римо хьахъкъалеча цу сазага ладувгlанзар — ФРГ, Великобритание, Итале территореш тlа дlаоттае йолаеш я гаьна кхетар юкъерча боараме йола американски ракеташ. Цу тайпара, европейски континента тlа американски «першингаш» а тъамаш дола ракеташ а гучаялар хинна даьнна хlама да.

Шоватта шу гаргга — хlанзарча исторе цlаккха ца хиннача тайпара йlаьххача хана — машара хьалашка ях Европа. Из де вlаштlехьдаьннад социалистически содружества мехкаша машара политика лерраlа чакхъяхарах, континентерча машара тlехьарча низаша кьахьегарах, хlаьта иштта хlаман хьакъал дlакхоачача малхбузерча политикаша реалистически политика лелаерах. Къулбеседатлантически союза пачхахьалкхенаштен Варшавски Договора юкъедоагlача пачхахьалкхенаштен цу даькъе ядерни дараш а долаш, тlема низаш сов-ашаш доацаш цхьатарра хиларо европейски кхерамзлени стабильностаи объективни гlулакх дора.

Хlана США-с НАТО-с а бlарча хьанйцача тlа боахкх тараз шоашкахьа дерзадира тlаберзабаь. Советски Союза а цун союзникаша а доалонашта юкъ дlаоттаеш йола ядерни ракеташ Малхбузен Европа лоракра оттаеш яц — цунна цхьаккха кхерам тlатувсац. Европейски лаьттан тlа американски ракеташ дlаоттарца Европа кхерамзле кlезиглац, оанкъда, США-с Европа халкъашта катастрофа тlайоалаяра реальни кхерам тlатосс.

Дуьнен шин тlом латташ Америка Вlашагlкхийттача Штатий территоре тlа кхачалар деррига хlалакдеш бола цlера ала. Гаьна кхетар юкъерча боараме йола ракеташ Европе дlаоттаеш, хlаьта цунна цхьана социалистически мехкашта кхы тlа а ядерни кхерам тlатоссаш, Вашингтоне хlана а уйла е безам болаш ба юхатохаш йола хlама шоай цlен тlа ца кхачийта шоай вlаштlехьдаргхиларах. Хlаьта США малхбузеневропейски союзникий кхерамзленах аьлча, цига котало лакха иллюзори дог а доахаш, ядерам тlом хьоабе Вашингтона безам хилча малхбузеневропейцаша шоай вахарца, шоай городашца Вlашагlкхийттача Штаташта хулаш бола безам кlеоигбаре мара американски кулгалхой цу хlаманна бала боацачоа хlара да гlулакх.

Малхбузен Европе американски ядерни ракеташ дlаоттар — Европерча низам хlаллара дукхал - кlезигал дагайоалаш бьукха гlа вlалла а бац. Дуккхаза, хоадам боллаш цифраш а йовлаеш дlахьекхад — хlаьта цунна малхбузера дукха политически деятелаш а специалисташ а раьза хиннаб, — хlана Европе НАТО а Варшавски Договора а гаьна кхетар юкъерча боараме йола ядерни средстваш дукхалта - кlезигалца диллача цхьатарра хилар, хlаьта ядерни зарядашца диллача НАТО-га новагlо совале я. Нагахьа санна уйла е езаш хlама дале а, НАТО пачхахьалкхений тlема машинаша кхерам тlатувсача Варшавски Договора мехкаша е езаш я из.

Цу дерригне а мах беш, Советски Союз, социалистически содружества кхыдола мехкаш бlаргаш дlа а къайла lе йиш йолаш дац Вашингтоно социализмаца дукхьала общественни система на хьалара цуйна дукхьала «крестовый поход» кхайкаьв хилара а, хlаьта хlанз керда ядерни герзаш тха цlенкоа наlарга дlаоттаде, аьнна распоряжени еннараша шоай практически политика кхоаней уйла ца еш лелаелга а. Тара да, Европе «Першинг-аш-2», тъамаш дола ракеташ дlаоттаеш, НАТО цхьадола мехкаш цу авантюристически гlулакха хьадда ракетно - ядерни кlийле йолла гlерташ хилар.

Советски Союз, кхыдола социалистически мехкаш из кхерам ца дагархlача йоалий? А, алац. Хlаьта цудухьа ворхl социалистически мехка партийни пачхахьалкхени кертерча кулгалхоша 1983 шера 28 июне Москве вlашагlкхийттача дlанкхайкадир моллагlа хьалаш эттача а НАТО блок Варшавски Договора мехкел тlема кийчой тlехьхулийтаргьац, аьнна.

Американски ракеташ шоай мехкашка дlаоттаяра раьза йолга баьндеш ФРГ, Англе, Итале правительстваш ца хоаш хила йиш яцар, США гlулакх дlадоладелча дена Европе ядерни герзий хьакъехьа вlаши гlазна йиш йола барт бе безам боацаш хиннилга а, хlаьта Женеве переговорашка а, царна аракье а, из тайпа барт ца хилийтара цар деррига даьлга а. Ца ха йиш яцар царна Советски Союз, цун союзникаш шоай кхерамзле лораяра, хиланза даргдоаца гlуланхаш ца деш lергйоацилга. США-га, ерригача НАТО-га Европе дукха хlама ца эшаш цхьатарра низам хилар толхадайтардоацилга.

Вай къаьстта иштта дlааьннадар Малхбузен Европе керда американски ракеташ дlаоттайой, Европе ядерни герзий хьакъехьа Женеве еш йола переговораш дlахо яхьа йиш хургйоацилга.

Тlехьарча денношка ФРГ, Англе, Итале правительствашта тlанийцача решенеша шеко йоацаш хьахойт шоай халкъий лоlам ца лоархlаш, шоай мехкий кхерамзлеи хьашташ ца лоархlаш, европейски а массане кхьара а машара хьашташ ца лоархlаш цу правительстваша американски ракеташ дlаоттаяра «шаьрра никъ» хьабиллалга. Из дарца цар США правительствацца цхьана шоашта дlатlанийцаб кхоане машта хургьа ца хоаш лелаеча политикак хургдаьш хьалхе а Советски Союза дlаьвнна лаьттан долчох бола деррига бехктохкам.

Хьаьттача хьала ерригача оагlоний дика мах а баь, советски кулгалхоша укх лохе хьара решени яьй.

Хьалхара. США шийгlулакхахаш Европе ядерни герзашта доазув оттадаре дешашта переговораш еча вlаши тlаэзца мегаргбола барт бе йола торо ца хилийтандаь а цу хьалашка уж дlахояхьар США-и НАТО-и кхыча цхьадолча мехкаша а европейски а деррига дуьнен а кхерамзле йохаяра тlадерзадаь гlуланхаш къайланкхьар мара хургдоацандаь а, Советски Союзо лерхl цу переговорашка дlахо ше дакъа лаца йиш йоацилга.

Шоалагlа. Переговорашка толам баккхара дикагlа аьттув хилийта аьнна Советски Союзо ше цийна тlаийца декхараш юхадоах. Из дарца юхайоаккх СССР европейски даькъ тlа гаьна кхоссар юкъера дола советски ядерни средстваш дlаоттаяра йола моратори.

Кхоалагlа. Хьалхагlа хоам ма барра, ГДР-и ЧССР-и правительствашца барт барца сихдергда дукха ха йоацаш дlадоладаь, цу мехкашна дикка гаьна кхосса йиш йола оперативно - тактически ракеташ дlаоттаяра кийчо еш йола балхаш.

Дийлагlа. Европе шийра ракеташ дlаоттаярца США-с Советски Союза бола ядерни кхерам совбоахаш хиларца йоагlаш йола советски средстваш, из гlулакх чоте а эцаш, океански районашкеи фордашкеи дlаоттаертьа. Уж вай средстваш шоай характеристикашца диллача вайнен вай союзникашта Европе дlаоттаеча американски ракеташца оттабеш болча кхерамга хьежжа хургья.

Кхетадеш ма хилара, СССР-и социалистически содружества кхыча мехкийи кхерамазле lалашъергйола, кхыдола гlулакхаш а дергда. Воаш тlанийца решенеш чакхъяха доладуш, вай дlакхайкаду советски оагlонгахьара юкъ луш дола гlулакхаш НАТО мехкий гlулакхаша дlадехкача доазонашка чlоагlа леладергдолга. Советски Союз — вай из цlаьхха а белгалду — тlема хьакъехьа тlех хила гlерташ, хlаьта тlема хьакъехьа цхьатарра хилар ца толхадара дайза даргдоацар мара дерг а дац.

Нагахьа санна США-и НАТО кхыдола мехкаши гаьна кхоссар юкъерча боараме йола американски ракеташ Европе дlаоттае йоладехьа хиннача хьалага юхакхача кийча хуле, Советски Союз из де кийча хургья. Тlаккха, юха низ болаш хургьяр хьалха оаха юкъейоаллаь Европе ядерни герзаше доалув оттадара а кlезигдара а дешай хьакъехьара предложенеш. Из иштта хилча, вешта аьлча хьалха хинна хьал юхаоттадича, шоай гlулакх дийш хургдар цу даькъе СССР ше тlанийца декхараш а.

Советски Союзо цхьаннаха а шеко йоацаш чlоагlен дlанкхайкаду ше хlанз а тlехьа я герзашца, эггара хьалха ядерни даращца, кийчлулга сихделга соцадара, ядерни тlема кхерам кlезигбаре, бухсоцаш биэза дlабаккхара наькъа. Цо дlахо а деррига низаш тlаухийтаргда цу сий долча де лерхlарашка кхачар дуьла.

Советски Союз хьалха а санна тlехьа я Европерча ядерни герзех дола дош хьадда кьоастадара, цо цlаьхха а йоалаю Европах ядерни герзаш юкъера гаьнал дар а тактически дар а вlалла а доацар е иха ший предложени.

Советски кулгалхой США-и Малхбузен Европа пачхахьалкхений кулгалхошка кхайк керда американски ракеташ Европе дlаоттаяра уйлаш чакхъяхарах хургдолчо шоай халкъашта а ерригача адамленна а мел кхерам тlатосс цlаьхха а хьажара тlахьехаш.

Вай хlана а чlоагlа доаца дуьнен тlа дахаш да. Бехктохкаме болча пачхахьалкхен деятелаша цудухьа мах бе беза лелача гlулакхий, тlаэца еза дикагlа йола решени. Адамле унзарча кхерамах йоаккхалургьяр а йоаккхаргьяр а адамлен хьаькъал мара дац. Тlа-тlа кхерамегlа дола герз lоадара наькъ тlа дуне даккха гlертараш тlахьех оаха, цу тайпара тlема хьакъехьа тlех а хинна кхыча халкъашка пачхахьалкхенашкен шоай лоlам чакхбахийтара кхоачашхургдоаца де лерхlараш дlадахара.

Советски Союз тешаш я машар чlоагlбе а хилийта а тlа-тlа керда герзаш lоадара а хьакхоллара а наькъагlа а доацаш, кхьача тайпара, лаьрхlа вергаоацаш лакача боарамга кхоачаш долаш дола герзаш кlезигдара наькъагlа де дезилгах. Адамлен lалашмате дукха да lалашмате дукха материальни, интеллектуальни, кхыйола ресурсаш юкъера ахар бахьан долаш кхоачаш ца деш дола декхараш. Цу хьакъехьа аьлча, ядерни кхыдолеи герзаш хьадда кlезигдара барт бара деррига халкъашта беркате гlулакх хургдар.

Советски кулгалхоша дlакхайкаду: советски халкъа лоlам кхоачашбеш, дlахо йодача хана а долла хlама дергда тlема кхерам дlабаккхара, хlанзарча а тlайоагlача тlехьенна машар хилийтара.

ДЕГ ТlАРА БАРКАЛ ОАЛ

Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце 66 шу дизарца дувзаденна Советски Союза Коммунистически Парте Централни Комитета, СССР Лакхехьарча Совета Президиума, СССР Министрий Совета адресагlа къахьегамхошкара, партийни, советски, общественни организацешкара, предприятей, учреждений, гlишлоний, колхозий, совхозий коллективашкара. Советски Эскарен Флотен бlухошкара дукха моаршалаш а доацаш а кхаьчад.

Моаршала посланеша къаьта хьахьокх партеи халкъаеи юкъера моаххаз санна йола цхьоагlо, Советий Мехка коммунисташ сийлахь-йоккхача Ленина васкеташта тешаме хилар. Коммунистически парте кулгал а деш, Октябра Даьхенна исторически карагlдаьнарех советски нана доаххал деш хилар. Цар хьахьокх шие идейни бакъхиларах вай халкъ дог тийша долга, парте ший XXVI съезде, КПСС ЦК ноябрьски а (1982 ш.), июньски а (1983 ш.) Пленумашна оттадаь дегlаена социализм эргайоаккхаш тоаяра доаккхий декхараш кхоачашдеча верда толамаш а доахаш, хьинаре къахьега из кийча долга.

Моаршала посланеш тlа йкза хьал а лоиц. чlоагlа къоабал а бу мехна а дуьнен халкъашта юкъерча арене а чахбаша [illegible] советски наха ираде тlа [illegible] чlоагlа машар хилийта мехка деррига общественно-политически гlулакхий боахама механизм эргайоаккхаш тоаяра. КПСС Централни Комитето, новкъост Юрий Владимирович Андропов керте латтача цун Политбюрос кlаьд ца луш беш бола болх.

Дерригача халкъо лелаеча социалистически яха юкъе а яха, къахьегаме хьинар я гойташ, гlулакх боккъонца волча дас санна а леладеш, къахьегама коллективаша рапорташ тел уих шера планови заданеш тlанийна социалистически декхараш толаме кхоачашдарах. Моаршалаш тlа дуьц Октябра кховзтlагlе ялхалагlа шу къахьегама овсарле ногагlо айаларца. lилма-технически прогресс сихъярца, ерригача звенешка а бахка массайолча участкашка а организованность, дисциплина, ший партийни а граждански а декхара хьалхара хlаране бехктохкам айбаларца белгалдоалаш хиларах. Бlаьрча хьанйцача пятилетка, Кхаьчая, Энергетически, вокх социально-экономически дегlабхуваара, советски наьха хьал-торо, духовни культура айяра кхыйола комплексни программаш толаме кхоачашъергхиларах бола тешам ба из.

Иштта ловцаш даьхад социалистически мехкий, коммунистически, болхлой, революционно-демократически партей а кортамукъален боламий а, правительствай кулгалхоша, пачхахьалкхен а общественни а деятелаша, доазал дехьарча мехкий цхьабола граждана.

Вай доттагlаша белгалдоах советски халкъа исторически карагlдаьнарий, Октябро хьакхеллача кердача цивилизаце прогресса цахаддаш тlа-тlа лакхъуш латта дуьнен халкъашта юкъера лоархlам, машара а революционни а гlулакха, халкъий кортамукъален къовсама СССР-о юкъехухьа lалашмате доккха дакъа. Советски наьха цlей даькъала а дувцаш, цар чlоагlа солидарность ледаю КПСС а Советски правительства а хьинарерчен леррагlа чакхбоахачен наькъаца, хlаьта из тlаберзабаь ба империализма бехкагlа хlанз чlоагlа ирденнача дуьнен тlарча хьале адамле ядерни туркаlах хlалхардаккхара, бахара йола наьха сийлахьа бокъо lалашъяра, планета дерригача халкъий машар а кхерамзле а чlоагlъяра. Европа тlема конфронтацена эскалаци ца яйтара, халкъий суверенитета а кортамукъалена а империализм тlаккхувдалга юхатохара тlаберзабаь бола Советий Мехка конструктивни никъ хьаллоапалга хьахкайкаду. Посланеш тlа белгалдоаккх, Советски Союза интернационалистски машара тlехьара ленински политика, ерригача социалистически содружества низо машара тlехьарча, империализмаеи реакцеи духьаларча беррига къовсамхой дегаш урауваттаду.

Сийлахь-боккхача Октябра 66 шу дизарца дувзаденна моаршалаш дайтарах а дика дар хилар ловш ловцаш дахарах в КПСС Централни Комитето, СССР Лакхехьарча Совета Президиумо, СССР Министрий Советo дег тlера баркал оал ерригача партийни, советски, общественни организацешта, предприятей, гlишлоний, учреждений, колхозий а совхозий а коллективашта, Советски Эскарен Флотен бlухошта, социалистически мехкий, коммунистически, болхлой, революционно-демократически партей, правительствай кулгалхошта, пачхахьалкхен а общественни а деятелашта, демократически организацешта, хlаьта иштта доазол дехьарча мехкий къаьст-къаьстача гражданашта.

КПСС ЦЕНТРАЛЬНИ КОМИТЕТ — **СССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМ** — **СССР МИНИСТРИЙ СОВЕТ**

Къамелланкара — хаддача гӀулакхашка

ИНТЕРНАЦИОНАЛЬНИ САКХЕТАМ ЧӀОАГӀБЕШ

КПСС ЦК июньски (1983 ш.) Пленума решенешка хьежжа къахьегамхошта интернациональни, атеистически, патриотически кхетам балара, къаьнача замах юкедисача зуламеча гӀулакхашта духьала къовсам лоаттабара дешаш тха совхоза юкхьанцарча партийни организацей а цун парткома а берригача балха керттерча терхаме хиннад массе а хана. Цкъа санна дукхаза а уж дийцад партийни, профсоюзни собранешка, парткома заседанешка, бахача наькъа сходашка.

Алхха укх шера массехказза дийцад тха коллективе къахьегамхошта юкъе беш бола идейно-политически болх теабарца дувзаденна дешаш. Совхоза парткома заседане въоастадеш хиннад «Къахьегамхошта интернациональни а атеистически а кхетам балара болх дӀахо тоабарах», «Кагирхой патриотически сакхетам лакхбара дезарех» дола дешаш. Укх бӀаьсти Вознесенске а Южный яхача поселке а бахача наькъа сходе дийцад халкъий доттагӀал чӀоагӀдарах, къаьнача замах юкедисача зуламеча гӀулакхашта духьала къовсам чӀоагӀбарах, баха нах совхоза балха юкъеозарах дола гӀулакхаш.

Тайп-тайпарча лостамех лелабу оаха наха идейно-политически кхетам балара болх. Политинформаторашца, агитаторашца наха болх беча а уж бахача а деш дола къамаьлаш, вай мехкарча къамий доттагӀала, цунах наха довлача борката хетаь лекцеш, тӀемен къахьегамен ветеранашца балха хьалха латтарашца вӀашагӀкхетара сайреш, эсаре гӀулакх де болхараш торжественно накъавахар, дукхха кхыча формаех а лелабу оаха из болх.

Тха совхозе болх беш ба эрсий, нохчий, гӀалгӀай, хӀирий, черсий, кхыча къамех бола нах. Цаьа дезал санна барт болаш, совхоза хьалхашка латта денхараш кхоачашдара, вӀашин кхота а бенна, хьинар кхо ца дениъ къахьегаш хьабоагӀа уж.

Къахьегамхой идейни кхетам лакхбара, царна юкъе интернациональни доттагӀал чӀоагӀдара тешаме зӀард я марксизма-ленинизма революционни теори, вай мехка социализм хьалъяра практика. Наьха идейно-политически сакхетам лакхбеча йоккха моттиг дӀалоац политически а экономически а дешаро.

ХӀара шера тха совхозе болх беш я марксизма-ленинизма лардаш Ӏомаеш йола кхоъ школа, коммунистически къахьегама юхь школа, экономика Ӏомаеш цхьа школа. БӀаьй ткъаь итт сов гӀа саг ва цига дешаш.

Идеологически бӀухой йоккха отряд я тха коллективе къахьегаш: политинформатораш, агитатораш, лектораш. Шоай берриге низ хьахкъали дӀалу цар къахьегамхошта интернациональни, атеистически, патриотически кхетам балара.

А. Т. Герасименкос кулгалдеш йола тха агитколлективе 27 сагах латт, совхоза керттера инженер В. А. Попов керте латтача политинформаторий группаев 14 саг чуяоагӀа. Цар болх тоабара, дийнбара дешаш хадданза шийн терхама кӀалара далийтац партийни организацеша. Шоай балха гӀулакхашца цхьана общественни декхараш а дика тарде вӀашт1ехьдовлаш ба хьакхарч лелаер А. П. Бекетова, божбеттар Б. Т. Бахаева, воккхагӀа вола яа ӀУ Г. К. Муцагов санна бола агитатораш, хьакхарч лелаеча ферма бригадир А. В. Горкавенко, мехотряда начальник Н. П. Кухаров, мехмастерской заведующи А. П. Бекетов санна бола политинформатораш кхыбараш.

Цунца цхьана тхо раьза дац шоай болх тоа ца барал совгӀа, мелбаллийтача политинформаторашта № 2 йолча МТФ техник-осеменатор йолча А. Дзосовайна, бухгалтера В. Гавриина, учетчицана Ш. Исаевайна, цхьан-цаболча кхычарна. Шоай кхоачамашка, опытага хьежа бола беш бац пропагандисташ М. Томов — № 1 йолча МТФ заведующи. Укхаза кестваста тӀехьайоах занятеш, цаьаза ца еш юташ моттигаш а хул, кӀаьта занятий чаккхьенхара дани лерттӀа нийсхеша хилац пропагандист ше а.

Коллективе вахара законе хинна дӀаэттад тха бозхаме социалистически яхье хьалхе латтарашца, къонабарий хьехамчашца, тӀема а къахьегама ветеранашца сайренаш, цӀейшта хетаьь «огонекаш» чакхйоаккилга.

Социалистически яхье котбаьнача хьалхаха хетаьь сайре-огонек хиннай. Цига безбаьрашта юкъе бар тха толашагӀбола божбеттараш хьакхарч, кхоа тӀара оалхазараш лелладераш. Къонабарашта а къаьнабарашта а дага латтаргӀолаш дика чакхъьлар тӀемен къахьегамен ветеранашта хетаьь хинна сайре а. Кхаь поазалах болча совхоза къахьегамхой сакхетамо беркате эраш йитар ша. Дукхха доаладе йиш яр ду тайпара масалаш.

Хоадам болаш болх лелабу оаха кагирхошца а. Совхозе болх беш я ворхӀ саг чувоагӀаш йола хьехамчай Совет. Цун председатель ва коммунист В. П. Бекетов Совета заседанешка уттаду хьехамчий болх тоабара дешаш, цар тӀахьожам лоаттабу къонача болхлошца [illegible].

Айхха бувзам лелабу оаха станицерча школашца. Болх беш я дезалаи школашца новкъостала йола Совет. Цо хьинаре лакъа лоац дешархошта, цар даьшца-ноанашца беча кхетама балда юкъе, новкъостал ду кхуш йоагӀа тӀехье совхоза балха юкъерза. ХӀара шера аьхна совхоза комсий бешамашка болх беш хул дешархой бригадаш.

Тайп-тайпарча яьамех бола нах цхьана болх беш хиларо, царна массаена хьалхашка латта декхараш цаӀаш хиларо вӀаши тара дераз наха вахар, цхьатарра хулийт оамалаш, сакхетам, гӀулакхаш. Керттерча даькъе кӀахьстаме хьаьул интернациональни барт-цхьоагӀо. ХӀара шера дукхагӀа хул тха коллективе тайп-тайпарча къамех бола кагирхой вӀашагӀкхеташ бола интернациональни дезалаш.

Ерригсоюзни социалистически яхья юкъе а яха бола беш я тха совхоза коллектив укх шера. Оаха социалистически яхь лелаю лоалахарча Къулбасседа — ХӀирий республика Правобережни районерча киарала Пливова цӀерагӀа колхозаца а. Цо новкъостал ду веннрашка долча хаамьдита юкъера доттагӀал чӀоагӀде, лоадалошта карагӀдаьнначун духтӀадала, эшача гӀо-новкъостал де.

Укх шера тхо долча тӀошнагӀа бахьна социалистически договор мишта кхоачаш ду хьовжаш, тха совхоза бохам бобаш хилар цу колхозера вииалаш. ВӀаши цхьана лелаеча социалистически яхьа ах шера итогашка хьажа царцига яха хилар тӀа совхоза делегаци а. Иштта цхьана лелаеча социалистически яхьо чӀоагӀду интернациональни доттагӀал, торо лу дикагӀбола балха опыт йовза, из дӀа-хьа эца.

Цунца цхьана, къахьегамхошта интернациональни, атеистически кхетам балара, дӀахача замах юкедисача зуламеча гӀулакхашта духьала къовсам лоаттабара балха лаьнъе цӀенхаштта кхоачамбоацараш а да. Эсала лел керда советски традицеш, обрядаш наьха вахара юкъейоалла. Берриге кулгалхой бац идеологически балха юкъе хьинаре даькъа лоацаш. Бедгала тоабе бераш ба наха атеистически кхетам балара болх, хаьнда аьлча, динах тешарашца хӀаранеца къаьст-къаьста беш. Дукха нийслу къахьегама дисциплина телладеш моттигаш. Из нийслу КПСС ЦК ноябрьски (1982 ш.), июньски (1983 ш.) Пленумий решенеш кхоачашъяра оаха тӀа ийдаьча соцамий цхьайола пункташ хаьхаташ тӀа дӀаязъярал совгӀа, кхы хайра гӀулакх эредакнта тхона хӀанз а нарегӀ ца даьндаь. Цу дешай уйла еш, дӀахорча хана идеологически балха бӀухой хьинара керда низ чубоссабергбола керда формашца методашца кхы тӀа а дикъейовлае зерхӀаш бе совхоза коммунисташ.

Г. КОВЯРОВА.
МагӀалбика районерча «Кавказ» совхоза парткома секретара заместитель, КПСС МагӀалбика горкома член.

Назрановски ГӀ. Алиева цӀерагӀча «Электроинструмент» завода механически цеха токарашта юкъе эггара дикагӀа лоархӀачарех цаӀ я завода къахьегама ветеран, коммунистически къахьегама ударник Дзейтова Лемка. Цхьаькха смена дӀаяхийтац цо шийн норма 125—130 процент кхоачаш ца еш. Цудухьа эггара хьалхарчарца пятилетка хьалхарча кхаь шера план кхоачашъяьрех я из. Шийн нормаш массаза а тӀехкхоачашъярал совгӀа, цхьаькха тайпа даькха гӀалат доацаш хул цо хьеш йола продукци. «Профессех дикагӀъяр» яха сийлен цӀи еннай Лемкайна. Токарашта юкъе хиннача конкурсех а котъьнинарех я из.

Балха тӀа яхье хьалхалаттарал совгӀа, дикагӀйола кагирхой хьехамча лоархӀаш я Лемка. Цо шийн опыт дӀа а йовзийташ хьалкхебаь говзанчаш иттащ ба. ХӀанз цо шийн балхах кхеташ я ГПТУ-14 яьнкха яьнна йола Касиева ВахӀидат.

СУРТА ТӀА: токарь Л. Дзейтова шийн ученицаца Касиева ВахӀидатица.

И. ПЛИЕВА сурт.

Кхом ба мехкдаьтта продуктай!

Халкъа тӀахьожама комитете дийцад

Дукха ха йоаццаш республиканскин халкъа тӀахьожама комитет хьежар агрономышленни объедиенне а, цунна чуйоагӀача предприятешка а автотранспортах дикагӀа пайда эцара, автомобилий доагор кходара дола балхаш мишта лел. Цига хадданза тӀахьожам лоаттабац автотранспортах пайда мишта ийбу, доагор мел доаду хьежаш, новкъаш дӀа-юха дахьийтара оперативни планировани еча а цӀенхаштта кхоачамбоацараш нийслу, автомобилех пайда эцара бокъонаш телхаю, автомобилий балха учет лелаяра инструкцеш дӀадехараш кхоачашдац, доал ца деш, кхом ца беш доаду дукха автомобильни доагор.

Шоай мел транспорт я хоаш а, из технически даькъе малагӀча хьала тӀа я хоаш а бокъонца йола даннеш дац объединене. Цунна чуйоагӀача предприятеша уттаеш йола статистически отчеташ йоагӀача басса объединенега хьанхачац. Хьаьта цар республикански статуправлене телаш йола отчеташ дукхагӀйолча хана ниййса а хилац. «60 лет Октября» яхача совхозе № 1 йолча формагӀа 1982 шера автотранспортах оттаьча отчета тӀа 23 грузовой автомобиль мара яцар. 1983 шера цхьоалагӀчеи шоллагӀчеи квартала ттарча отчеташ тӀа уж хилар 26, хӀаьта совхозе бокъонца йолаш йола грузовой автомобиль 33 яр. РейсагӀа араьнача автомашинаца беча балха тӀахьожам доаттабац, дукхагӀйола автомашинаш водителий кова латт, кхашта долча гӀулакхаа а лелаю цар уж. Автомобилий спидометраш болх беш яц. Директивни органаша дӀадехараш кхоачаш а ца деш, автомобилаш рейсагӀа араевлийт спидометраш еха а йолаш. «Московский», «Тепличный», «Пригородный», «Родина» яхача совхозашка, ПМК-2, Грозненскин Октябрьскин консервни заводашка мел йолча автомашиний спидометраш болх беш яц. Спидометраша хьахьокха деннеш путевой листеш тӀаьра яраш цхьанкха дича а вӀашагӀйоагӀаш хилац.

Доккхий кхоачамбоацараш да автотранспорта беча балха учет лелаяра долча документаш тӀа а. Автомашинаш балха араллар а уж юха чуяр а хьахьокхаш дола журнал тосса лелайду. Цар тӀа дӀаязьяц автомашинаш балха араьнина, уж юха гараже чуяьхка ха, водителашта еина задани, иштта кхыдараш. Йолаш йола инструкцеш теттара чӀоагӀа телхаеш оформлени ю путевой листашта, товарно-транспортни накладнешта. Бокъонца йола отчет ялара дола документаш лархӀац царех укхаза. Цар тӀа хьахьокхац маршруташ, муьь тӀаботташ латташ хьокха ха, юкедиса доагор, спидометрий даннеш. Цига хӀанз а лелаю къаьнача формагӀа йола путевой листаш.

Кхоачашдаь транспортни балхаш меллад, шоай а арахьара хьатӀаьнкача машинаша а мел балхаш даьд хьожаш тӀахьожам лоаттабац объединене, цо торо хулийт припискаш е. «Госкомсельхозтехника» треста Грозневски автотранспортни предприятерча вуь машино 1983 шера июль бетта «60 лет Октября» яхача совхозе баьча балхага хьежача гучадьлар ниагӀа дӀа-юха кхухьача яь приписка 1470 тонни 62550 тонно-километри хилар. Дахь доацача балхех совхозагара автопредприяте даьхихар 3,5 эзар сом, ца доагӀаш водителашта деннад 281 сом алапа, списани яьй 4500 литр дизельни доагора, из да 267 сома маьхь. Совхозе шийй транспорта а ю иштта приписки.

Объединене биааза пайда ийбац специализированни автотранспортах. Соии баьцадаараши теттара кӀезига дӀаккхухьийт авторефрижераторашца, царна оттаеш задания а яц. Специализированни автотранспорт дукхагӀча даькъе ца йоагӀача хьежаю. Из иштта доллаще объединене боахамаша машинаньа транспортаца дӀаккхухьийт сомии баьцадаараши. Баьцадаараши соии дӀа-юха кхахьара йола договораш автобазаца мара яц объединене цхьайолча предприятеша, цхьабакъда, уж договораш а яьй алийта яь я. Масала, 1983 шера автобазаца договор язъар объединенерча 26 совхозах цхьанне а. Цхьабакъда, новкъаш дӀа-юха цхьахьара объединенерча барӀ предприяте коллективо яьй аьнна дӀаязьяьр яр 179 эзар тонни 22175 эзар тонно-километри, из хул шера дӀанагӀа дьархӀачул дукхагӀа 78 эзар тонни 7100 эзар тонно-километри.

Автомобильни транспортах дерттӀа пайда ца ийбар да йоагӀача а ца йоагӀача а автомобилаш дӀа-юха хьежаяр. Укх шера цхьоалагӀча яиварага объедиене хьакхьачача а йолаш йолча а 1270 автомашинах дукхьал 181 автомобиль мара яц автобаза доалахьа, воаьш дӀа-юха йийкъад 35 предприятена, царех шийттанега ерриге кхоачашъяр 20 автомобиль а мара йоацаш. Предприятей автопарк латт 8—10 кхы дукхагӀа йолча а марнаех. Автомобилаш малагӀча хьала тӀа я хьожаш тӀахьожам лоаттабад боахамашка, планово-предупредительни ремонташ яц автомашинашта. Из баьхан долаш дукха автомашинаш еха я, йаддача аммортизационни хаиал хьалха еха соцаш я царех дукхагӀъераш. Масала, 1974 — 1976 шера араяйна йола пхи автомашина дукхача хана дена списани ярга хьежаш латташ я «60 лет Октября» яхача совхозе. ХӀаьта «Родина» яхача совхозе йоха а яь латташ я 8 автомашина ийс прицепи, уж арахийцай 1976-81 шерашка.

Склдерча мехкдаьтта продукташта учет лелаеш, уж мишта лоаттаю хьожаш тӀахьожам лоаттабелта а во вӀашт1ехьдаьнхад. Дукхача предприятей мехкдаьттасклдеиой боахам чӀоагӀа вочча хьала тӀа ба.

ХӀара бетта юкедиса бензини даьттеи меллад хьинар талмастта лезадеь да. Укх тӀеххьарча шин шера боахамашка цхьа моттиг ийсъенняц доагӀачул дукхагӀа доагор доадаь а из сондаьнна. Цхьабакъда, Октябрьски консервни заводе хьежачул тӀехьагӀа гучадьлар ца тоьаш дар 290 литр бензин хилар, хӀаьта Грозненски консервни заводе соедьнна хьинар 570 литри «Новосельский» яхача совхозе 209 литри хилар. Дерригача боахамашка хӀаьа дац аьина доагора йола талонаш кладовщикаша шоай цӀагӀа лелаю. Масала, Грозненски консервни завода кладовщикаша юкедиса бензини доагоро-смазочни материалаши меллай хьежача, царга цӀагӀа яр 116 эзар литр бензина йола талонаш, «60 лет Октября» яхача совхозе 100 эзар литра йола талонаш, «Тепличный» совхозе 40 эзар литра яраш.

«Родина», «Новосельский» яхача совхозашка духьал специалистий шоай доалахьарча автомашинашта заправка еш доадаь бензин 9415 литри 6300 литра да.

Цу лакхе белгалдаьхача масалаша къаьтта хьахьокх автомобильни транспортах дикагӀа пайда эцара, мообхаш дӀа-юха кхухьача приписка ца йитара, доагоро-смазочни материалаш кхоара даькъе директивни органаша тӀадожадьр агрономышленни объединене генеральни директора М. М. Чочаева, директора заместителя С. Х. Алкаева кхоачаш ца деш хилар. Объединене тӀахьожам лоаттабац шийна чуйоагӀача предприятешнарча автотранспортах мишта пайда яц хьожаш, уж дешаш къестадаа директорий совете.

Автомобильни транспортах ма мотта дикагӀа пайда ийбайтара, доагора-смазочни материалаш зехьа ца йоайтара, приписка ца йитара де дезар ца дарах агрономышленни объединене генеральни директора М. М. Чочаевна выговор яьй. Приписка лярий гӀулакх следственни органашка дӀадехьай.

Звеньевой Хачубаров

«Назрановский» совхоза къахьегамхошна сий деш болхло ва Хачубаров Мусий Хьадис. Дукха ха я цо цига механизатор волаш хььнала къахьега. Цуна дика ейвай лаьтташ къайленаш, ха дӀа ме йода лакхлуш хьаенай ялата а доакъара е культураш хьалкхеяра механизатора эшаш йола говзал, тӀа тӀа чӀоагӀлуш хьабенаб цун къахьегамдара белам.

Дукха ба цу совхозе цунгара балха опыт дӀаййца хьаьнала къахьегаш бола механизатораш. Доккха да цу шерашка ялат кхедеча, хьайбаш лелаедеча цун ший къахьегамах хьадаьнна бернат а.

Дикка ха яьнна саг ва Хьадис. Вале а эӀамига саг ве волаш санна кӀаьдеалар фуд ца хоаш хьинар ца кходеша болх бу цо «МТЗ-80» яхача трактора тӀа.

ТӀеххьарча масоеза шера шоай совхоза Аьлтий-Юртарча отделене коартолаш кхееш йолча звенона кулгалдеш хьавоагӀа Хачубаров.

Пятилетка кхоалагӀча шера мерда хьунгьам хьалхебара гуралье дӀадоладир Хачубарова шийн кхай тӀара балхаш. Органически минеральни удобренешца хьаьи а дьь маккхий дьта нийсдьча лаьтта бӀаьсте эттар дикагӀча деношка дӀаййла яьлар Хьадиса коартолаш. Шийн дика дӀа ма кхоачча дина чаккхдаьхад цул тӀехьагӀа уж хьалкхеяра дувзадена дола деррига балхаш а. Лоацца аьлча, дукхагӀйола ха кхай тӀа яьккхай Хачубарова. ХӀаьте шийна Ӏуналхарга хьежна лаьтто коартолий хьувкъам а бенаб — хӀара гектара тӀара 230 центнер, план 110 центнер йолаш.

Иштта феркате механизаторашна къахьегарах совхоза вӀашт1ехьдаьнад шера планагӀа дӀаяла йоагӀараш 600 тонн йолаш пачхьалкхена 1000 тонн совгӀа коартолаш дӀаяла а хӀаьта шоашта мел эша фуна лаьрхӀа дӀаоттае а.

ТӀадоагӀача шера коартолаш хьалкхееригйола лаьтта ма ӀотӀадилладехьа аьха а маккхаш даькъа а даккхара хьинар айдаь къахьег Хьадиса а цунца цхьана болх беш воадача механизатора Барахоев Ахьмада а. Цхьа дӀадахийтац механизаторашна юкъера лаьрхӀача цӀи ахи балха норма кхоачаш ца еш.

С. ТОВСУЛТАНОВ.

СУРТА ТӀА: «Назрановский» совхоза коартолаш кхееш вола звеньевой Хачубаров Мусий Хьадис.

И. ПЛИЕВА сурт.

СИХА КӀОАРГЛУ БУРУВ

Грозненски бурув тохара балхий опытно-хьокхама управлене коллективо дикагӀа йола опыт шерра йоарца а яь, цунах бизза пайда ийбарах дикка лакхъяьй схважинашта бурув тохачара къахьегама овсарле. Итташ йолча бурувдеттарий бригадаша тӀехкхоачашду хӀара бетта шоаш тӀаийдеш дола социалистически декхараш. Царех я буровой начальника В. Ф. Мельникова кулгалдеча № 164 йолча буровой коллектива. ДӀабахача итт бетта план халал дикка хьалха кхоачаш а я тӀа-тӀа шийн производственни хьокхамаш тоадеш къахьегаш я из укх ноябрь бетта а. Укх бетта тоьаь дийнахьа цо техад 1237 метр бурув. Из кхух планагӀа лаьрхӀачул дукха дукхагӀа. Иштта хьинаре къа а хьегаш, графикал хьалхабувлаш бурувдеттараш хьабоагӀа буровой начальникашта М. Л. Джандарова, Е. А. Базилевске кулгалдеча коллективаша хьаттан ченаш тедмараш а. ХӀаналехьа бурув тохара цхьайтта бетта план кхоачашъяьй цар.

Уж санна йола коллективаш кхы дукха а я Грозненски бурува тохара балхий управлене. Цудухьа хӀара бетта плани тӀанийца социалистически декхараш тӀехкхоачадеш хьейоагӀа УБР коллектив. Сихеи кӀоарген бурува а тохаш, цунга дӀадоадаш дар кӀезигдара йоккха опыт Ӏоалий цо. Бурувдеттарашца шерра шоай балха юкъейоалла хьалда латтача бригадай опыт, НОТ-а общественни совети рекомендацеш. Цу рекомендацех чакхйоах дукха организационно-технически мероприятеш, юкъе кхухь керда теханиен дикагӀйола технологи. Уж а кхы а резерваш юкъейоалларах хӀара смешаца бетта бурув тохара сулал лакхлу, бизза пайда ийбу бурувдеттача остех.

Лакхе белгалдаьха уж мероприятеш чакхъярах бурув тохара укх бетта план 107,8 процент кхоачашъярах рапорт деннад УБР коллективо 20 ноябре. ПланагӀа лаьрхӀачул совгӀа 156 метр бурув а тохаш. Цу юкедисача денешка кхы а заданел совгӀа бӀаьш метраш бурув тохарга цо. Шера план кхоачашъяра тоха дезаш дисе бурув 800 метр мара дац. ЦхьоалагӀча декабрга кхачалца кхаал бурув а тохаш, шоаш шера план ханал цхьа бутт хьалха кхоачашъергхилярах бӀубенва ба бурув тохара балхий управлене бурувдеттараш.

Д. ГАБАЕВ,
Грозненски бурув тохара балхий управлене воккхагӀвола инженер.

Ков. И. К. Радченкона «Нохч-ГӀалгӀай АССР культура заслуженни болхло» яха сийлен цӀи яларах дола

Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

Дукхача шерашка беркате Ӏилма-просветительски болх барахи общественни вахаре хьинаре даькъа лацаради «Нохч-ГӀалгӀай АССР культура заслуженни болхло» яха сийлен цӀи лойла Радченко Иван Кирилловича — Шелковской района Старогладовская яхача станицерча Л. Н. Толстойя музея директора.

Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.
Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Н. ПРАВЕНЬКИН.
гор. Грозный,
1983 шу, 24 ноябрь.

Мох. Н. М. Радченкона Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота яларах дола

Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

Шелковской района Старогладовская яхача станицера Л. Н. Толстойя музей вӀашагӀйоллача а общественни вахаре а хьинаре даькъа лацарах Нохч-ГӀалгӀай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота лойла Радченко Надежда Михайловнана — Л. Н. Толстойя музея вӀашагӀа йолча Ӏилман болхлочоа.

Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.
Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Н. ПРАВЕНЬКИН.
гор. Грозный,
1983 шу, 24 ноябрь.

Кое. Г. Д. Харсановайна «Нохч-ГӀалгӀай АССР школа заслуженни хьехархо» яха сийлен цӀи яларах дола

Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

Хьалкхуш йоагӀа тӀехье Ӏомаечеи кхетамца кхоачии дукхача шерашка беркате болх барах, общественно-политически вахаре хьинаре даькъа лацарах «Нохч-ГӀалгӀай АССР школа заслуженни хьехархо» яха сийлен цӀи лойла Харсанова Галина Дмитриевнана — № 1 йолча Назрань-Юртовски юкъерча школа юкхьанцарча классий хьехархочоа.

Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.
Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Н. ПРАВЕНЬКИН.
гор. Грозный,
1983 шу, 24 ноябрь.

Юм. Р. П. Дулерайна «Нохч-ГӀалгӀай АССР Ӏилма заслуженни деятель» яха сийлен цӀи яларах дола

Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

Лакха говзал йола специалисташ кийчбеча доккхай гӀулакхаш карагӀдувларах, марксистско-ленински философе даькъе дукхача шерашка беркате Ӏилма-тохкама болх барах, общественни вахаре хьинаре даькъа лацарах «Нохч-ГӀалгӀай АССР Ӏилма заслуженни деятель» яха сийлен цӀи лойла философски Ӏилмай кандидата Дулерайн Рувим Павловича — Л. Н. Толстойн цӀерагӀча Нохч-ГӀалгӀай пачхьалкхен университета доцента.

Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.
Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Н. ПРАВЕНЬКИН.
гор. Грозный,
1983 шу, 23 ноябрь.

Нох. Г. М. Потибела Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота яларах дола

Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

Советски кепайоазоне дукхача шерашка беркате болх барах, къахьегамхошта коммунистически кхетам лучча хьинаре даькъа лацарах, вахча дийнахьа денз 60 шу дизарца дувзаденна Нохч-ГӀалгӀай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота лойла — Потибель Григорий Михайловича — «Грозненский рабочий» яхача республиканский газета редактора заместителя.

Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.
Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Н. ПРАВЕНЬКИН.
гор. Грозный,
1983 шу, 23 ноябрь.

АТЕИСТАШ БОЛАШ КХЕБЕ

РЕСПУБЛИКАНСКИ КОНФЕРЕНЦЕРА

Оцу хьалха хоам бел ма хиллара, КПСС Нохч-ГIалгIайн обкома политически сердалон ЦIагIа хилар «Атеизма естественно - Iилмин лард чIогIъяр» яха республиканска Iилман - практически конференци. Ця тайпа конференцеш чаккъахар шоай майн долаш а дестам болаш а да, хIана аьлча, хIанз а дукха да вай республике ледаш дина цIирча, вахарца тоаш доаца гIулакхаш. Царца къовсам лоаттабе безараш ба республика школашкара, вузашкара хьехархой, Iилман болхлой, лораш, кхыбараш. Уж бар конференце гулбеннараш, дина дукъала къовсам лоаттабара наькъаш белгалдаха, из гIулакх тесса дита мегаргдоацилга, цунна терхам тIабахийта безилга дувца.

«Естественно - Iилман пропаганда атеистически оагIув» яха доклад еш Л. Н. Толстойя цIерагIча Нохч-ГIалгIайн пачхьалкхен университета доцента Е. П. Ковнацке аьлар:

— КПСС ЦК июньски (1983 ш.) Пленума дикна йовзо еш дийцача дешеех цаI да къахьегама сага кхетам балара болх тоабар, цу балха юкъе йоагIаш йола моттиг хьалаца езаш а дин лар юташ а хила деза атеистически кхетам балар. Цхьа кIезига а лаьгIбе йиш йолаш бац дина гIуллакхашта дукъала лоаттабу къовсам, хIана аьлча, из сецача моттиге са а делле чIоагIлуш хул ширдаьнна, вахара новкъарле еш дола дина гIулакхаш. Тамашийна Iовдала хIама да дина долчей книжкаш тIа — библе тIеи къорIа тIеи дуне хьаьхеллар, дуцен чура зIамига а доккха а дар хьадаьр даьла ва яхаш дувцар. Вай хана — Iилман-технически революци йолаш цох тешаргвац кIеззига а вахарах уйла еш чола саг. Дикка Iотмъам лоаттабе гIерт дина викалаш кагирхошта. Цхьа масал доаладергда аз. Массехк шу хьалха христиански дина сектанташа наькъат яздаьдар университета студенташка. Цу тIа студенташка дехар цар говахьа дIа юха хьажар, хIара баьццилг, галг, дунен цу мел дар даьлагара да, йоахар. Уйла е, дина гIулаккаш какьа хьадерза яхаш дола из наькъат теркал дар моттий шоана студенташа? Даьккар. Царна Iилма доий, хов дунен тIарча шеддолчун дегIаахара законаш. ХIаьта студенташта, шитта кхыча раха уж дIадовлийтар, дуненах бола нийса кхетам болаш уж хургхьлар вай декхар да.

Къаьстта а теркам тIаозаш яр В. Б. Виноградова яь «Дина гIулакхаш археологически материалага гIолла дашкар» яха доклад.

— ХIанз нохчашеи гIалгIашеи ледабер бусалба дин ба, — аьлар цо, — Бакъда, археологически раскопкаш, дукхача хана дехо вайнаьха ширача юрташка уж еш хиннав со, хьахьонх хьалха цар цхьа ди хийца ца Iеш, массехк ди хийца хилар. Хьалха вайнах тешаш хиннаб дукхача даьлех, цул тIехьагIа из ди керастачуща хийцаб цар. Из хьагойташ да кхерий тIа, кхыча хIамаш тIа даьхна сурташ, кхыдараш. Бусалба ди хьатIанийца дукха ха яц вайнаха. Ди хувцаш хиларо хьахьонх хIана дина викалаша дувцаш дола хабараш, алхха, цхьа даьла а ца, деррига а цо хьаьхелла а да яхар харц долга.

КIезига бац хIанз а республике кIоаргга динах тешаш бараш. Цхьан нохчий юрта нийседелар тхо — студенташи сои. Тхо дахадар нашамашна дагIача чурташ тIа яздаьр деша, хьажа. Бакъда, тхо цигара врадовллаше а кхо къонах хьатIаведар тхона машина тIара Iо а ваьнна.

— Фуд оаш леладер, хьан бокъо еннай шоана цига чудаха — бусалба кашамашка.

Дикка гIар вийккар цига оаха уж дIакхетабалца. Цу масало хьахьонх дина викалаша бусалбеи керастеи яхаш нах къеста а беш, къамашта юкъе юкъ еххаш хилар.

Кест-кеста го йиш я нач мейнаш дада зIамига бераш. Даьша-ноанойша шоаш царех ца теше а, уж шоай бераштa ухкаду къаьнагIа болча шоай даьша уж бераштa яздайтарах, цар юкъ ца йоагIар духьа. Нийслуш да хьарча дийнахьа никъ хилац. кхойтталагIа ди аьттув боацаш за ехараш а, кхыдараш а санна дола хабараш. Дукха масалаш доаладе йиш и ца хараеш. Къаьстта а хадотех уж тайпа хабараш магирхошкара хьахезача. Из царна шоашта дагадехадац, из цар хьайцад бонкхагIчаргара, цу тайпара уйла кагирхой дег чу хургйоацар Iилман лорда тIа дIагайта деза царна дина викалашо дувцар харц долга.

«Дин мохк боар» — цигта цIи болаш яр М. Д. Миллионщикова цIерагIча Грозненски межкдаьтта института профессора М. Н. Смирновас яь доклад. Мохк агар наха йола даьлa агIазал я, яхаш дувц динах тешараша. Цу хьакъехьа дукха масалаш доаладе йиш а я. Вайна дикка йовза Кезеной-Iам бола моттиг. «Из Iам болча хьалха юрт хиннай, цу юрта баьха нах даьлах ца тешаш хиларах, гIоьна нахарах царна тIазар а деш, дала Iам хьахилийтаб цига нах хIалак а беш», — яхаш дувц. Из шитта дац, мохк агара низ чIоагIа хиларах хьахиннa хIама да из. Бакъда, из вайта фантази тIа а теха легенда санна кхаьчад.

Хоаш ма хиллара, 1927 шера Крыма ерриг курорташ йохаеш мохк аьгаб. Цу хана кхаьмтел газсташ тIа а лэдаь хиннад цига тIехьагIа форд хургба яхаш, из Iилманхоша зерцдой а дина тайп-тайпарча викалаша бакьдеш хиннад. Цу хьакьехьа цар аьхар харц хинна хилар тешал деш да Крым хIанз ше хиннача уллаш хилар а цига цхьаккха форд тIабаьнна ца хилар а.

Цул тIехьагIа Смирновас дийцар Iилма мохк агар шитта доаших, цу гIулакха лаьрхIа оттадь вай мехка аппаратура хиларах, и. кх. дI.

Конференце секционни занятешка докладаш йир медицина, физика, кхыча Iилмаша дувцар цхьан оагIорахьен дико дуццар воэх оагIорахьен шоайла вIашкадоагIаш ца хиларах. Из дика кхетаду дина викалаша, бакьда дIатIазца безам бац.

Конференци чакхйоалаш секционни занятей итог а еш, атеистически кхетам балара болх наха юкъе боарлабера наькъаш белгалдаьхар.

С. АРЧАКОВ.

ДОЬЗОЛ ДЕХЬАРА

Монгольски Халкъа Республика хьахилар 1921 шера 26 ноябре дIаккхайкадаьд

ХIара шера миллионал тIех изделш арахецаргья советски гIишлонхоша новкъостал деш хьал а яь ер шу долалуш болх бе йолвеннача Улан-Баторски трикотажни фабрика. Укхаза ерриг а производственни технологически процессаш механизированни я. Фабрикера 800 сонгIа болхло Iомалуш хилар СССР-е, ГДР-е, ЧССР-е. Шоай опыт монгольски доттагIашта дIалуш ба предприяте хIанз болх беш бола [...] шолагIъяр); советски инженер П. В. Макаров, керттера технолог-моделье Э. Туя, художник -моделье Х. Вулинаргал балха гIулакхан къовстадеш ба.

СУРТА ТIА: фабрика директор А. Зуга (аьрдехьара

К. БОЛДАХОНОВЕИ А. МОРКОВКИНЕИ сурт. ТАСС фотохроника.

Халкъа Iаьдал латтача кхаьаткъа шерал кIезигагIча хана феодальни юкъерча бIаьшерешкара лаьца социализм толаме хьалъеш болча индустриально-аграрни мехкага кхаччалца никъ хьабеннаб Монголе. Йоккхача лаккаленашка кхаьчад монгольски Iилма, культура, искусство.

МНР Советски Союзаца а кхыча социалистически мехкашца а айхха бувзамаш а лоаттадеш хьалъеш йола керда общество.

СУРТА ТIА: Монголе цхьана тарлу къахадир ч къана кердадар а.

К. БОЛДАХОНОВЕИ А. МОРКОВКИНЕИ сурт. ТАСС фотохроника.

АПН корреспонденташа хоамаш ду

ЦХЬАНА КОТДОВРГДА ВАЙ ЯДЕРНИ ЭГIОРАЛ

Шу хьалха хилар Австре столице — Вене гера дIадаккхарея кхохкам лаьгIабарея проблемашта хетаяь аьгара хьалхара конференци-диалог, хIаьта уж шера 14—17 ноябре укхаза чаккъаьнкхар дунен 60 совгIча мехка 400 викало дакъа а лоацаш хинна цу тайпара йола шолагIа конференци. Уж бар правительствой членаши политически партей кулгалхойи, общественни а дина а дентелаши, дунен халкъашта юкъерчен профсоюзни организацей викалаш. Дукхача даьхье цхьатарра йоацаш я цар мировоззренеш, хетараш, политически опыт. Амма уж ерригa башхаделаш тIехьашка йоалл. Деррига хIаландергдолча ядерни герза кхерам тIадатнача Европан планетан йоккхо елта — из да цу вIашагIихетаре дакъа лоацаш хиннараш Вене боалабаь царна массаьеа дагадоаллар.

Конференце хиннача дискуссе къаьгга хьалъехкар: хIанз этта хьал шу хьалха хинначул дукха кхераметIа хилар. Из чIоагIа ярбалар принципиальни маIан долаш хIама да. Американски ядерни герза хIана Европе дIаувттаде доладаро оалангара хувцаргья ерригa тIема стратегически ситуаци.

«РУСИ» яхача дунен халкъашта юкъера бувзамашта йолча организаце директора Джек О'Делла (США) АПН корреспондента интервью луш заявлени йир.

— Малхбузен Европе а санна тха мехка а сомлуш латт Рейгана администраце дьаьча ядерни герз хьалелга сиздара тIаберзабаьча наькъа еш йола дукъале. Малхбузен Европе дIанийсъе лаьрхIа йола керда американски ракеташ из европейски мехкашта бола Iалаьмате бохка кхерам хинна Iац. Царех юкъарча доацаш пайда эца йиш я Америка шиеи бе йовзае гIерташ йола Iаламa ресурсаш йолча Гаргарча Малхбоален Къулбаседа Африкан хьалнъашта дукъала а. Дукха американски хетадеш боагIа Вашингтоно сихъаь кхоачашъеш йола ядерни герзаш хьадара программа бесе чуьхь а хинна американски къахьегамхой гI бодаш хилар социально - экономически программаш кхоачашъелга цо чIоагIа юхадетташ хилар. Сиздаь герз хьадаро хIанзза а лаьрхIа вергоаца ядоиаш тIаоттаьай детIаухача мехкашарча халкъашта, уж эггара чIоагIагIа эшарех а боаххо — кхьах, бийдалах, энергех...

США ядерни алхьаш геттара чIоагIа кхераме хиларах йола вывод нийса хилар бакъдир диалога юкъе дакъа лоацаш хиннараща, Малхбоален а Малхбузен а духь-духьача мехкий тIема гIулакхашта болча эксперташа ихийлача хоадам болаш хиннача дапвеша. Иштта, хьалха НАТО хинарал хиннача Нино Пасте (Итали) хоам бир: тIехьарча 10 шера Пентагоно шай стратегически пазий ядерни боегрлоший дукхаз 2,5-за алехдаьнна хиларах я, хIаьта США тIема - политически кулгалхой 80-гIа шераш дехьалуш 37 эзар гаргга ядерни зарка хье лериIаш хиларах а, царех 25 эзар босголовка башха хьалхатIехьа доацаш 1990 шу долалуш а еш.

МалагIа ба цита этта хьал хувцара бола никъ, иштта хила, еза машар Iалашбара концепци? Герзаш совдахари уж эргадьха тоадари а доадаш, царна доазув оттадар, уж кIезигдари дохадаре.

переговорий никъаца гера дIадаккхара, къаьстта ядерни дар, тIадерзадаь гIулакхаш чакхдахар — из ба боккъонца чIоагIча дунен халкъашта юкъерча кхерамзлейгеи машарген бода цаI мара боаца никъ. Цудухьа, хеташ ба диалога юкъе дакъа лоацараш. «Першингаш» тиъамаш дола ракеташ дIа а ца оттаеш, Женевера переговораш дIахо ахьа еза. Из кертагIдоахар аш къамаьл деш, къоастта даь аьлча, советски делегаце керте латтача, КПСС ЦК члена, «Правда» газета керттерча редактора Афанасьева Виктора. СССР викалаш дIагойтар советски никмаьрша бола гIерташ хилар. Цо заявлени йир тIом хьаттдолаш йола классаши социальни группаши ' йоацаш болча социалистически мехка идеал машари гера дIадаккхари я, аьнна.

— Тхо керда обществе хьалъеш да, — аьлар советски делегаце керте латтачо, — хIаьта гIишлонхой раьза бац хьалдаь гIирсаш дохадара. Къайле йолаш дац хIанз этта хьал ера хилар. ЦIаккха а хиннац адамале ядерни тIема хIанзз мисcaла герга. Амма цул йух боацача Iама чутоиккар дIалаьза дергдоеца хIама дац. ДIа дезар — переговораш, барта дахар, гера дIадаккхар.

Машара тIеьэрбарала кхетаду СССР шай гIа-ма яхара низ юкъера бола ракеташ кIезигьен США а НАТО а цу тайпара йола системаш совъялийтен йиш йолац йоацилга. ХIаьта шай кердача предложенешта рекламировани яра Рейгана администраце еш йолча маневрашка цхьаккха цар Iеш а дургац.

Соа сиха, тIехьа а ца доахаш «Першингаш» тиъамаш дола ракеташ совцар — иштта ба венски столице чакхъяьннача диалога юкъе дакъа лаьцараш могаьлча венски машара инициатива чулоацам. Цунна новкъостал дулургда Стокгольме хила езаш йолча вIаши юкъера тешами кхерамэлеи чIоагIъяра де дезарешта хетаьча Конференцега а. Дукхъал массане а, деррига машара тIехьа латтараша хьинара дакъа лоацаш хилча мара эшлдулургдац ядерни эгIор.

Владимир МАРКОВ, АПН спец. корр.

АВСТРАЛИ. Мехка центре уллача Пайн-Гап яхача электронно - космически разведка американски базана къалтхашка хаддалза тIема дуьхьалара выступленеш еш бе австралийски кхалнах. Полице дукха нах дуццаш чубехке а машаре тIехьара австралийцаш чIоагIа дьрхIа бе шоай мехкара американски базаш дIаяккхара тIехьара къовсам дIахо а лоаттабе.

СУРТА ТIА: база йоацаIараша нах гулбеннача хьа.

ЮПИ—ТАСС телефот.

УДОБРЕНЕШ ДIАККХУХЬ

Самашкерча арена улача «Альпийски» совхоза лаьтта органически удобренеш йохкаш ба Советски районе «Сельхозхимия» яхача объединене тракториста Исаков Саид-Хьасан, Асланов Саид-Селим, Арсанов Руслан, Яхъяев Сулъян, шофераш Арсункаев Iарби, Тесаев Iиса, Ахмадов Леча, погрузчика тIа вагIа Кашаев Илез, кхыбараш. Царна кулгалдеш ва механики Абдурахманов Махьмуд.

— Ця бехктокаме болх сиха диккен чайхбаккхарa хьинар айдаь къахьег укхаза командировка баьхнача бергараа болхлоша, — йоах Абдурахманова. — ХIаьта цар оввьрле лаиха йолаш къахьегаргдола хьалаш вIашIтIехьдаьхад совхоза кулгалхоша. Иолаш я телевизор, тайп - тайпара музыкальни инструмент, художественни литература, наст-каста тхо долча концерт дахьаш боагIа района культболхлой а. Лоацца аьлча, сакIара гIуланхаш иштта хиларах безаме къахьег отрядерча болхлоша.

Шофераштa юкъе ларжача яхье эггара дикагIа къахьег Арсункаев Iарбеи Ахмадов Лечеи. НормагIа е йоагIачул массехк рейс дукхагIа ю царех хIаране дийнахьа.

Шофераши трактористаши хIаннле шн эзар тонн совгIа органически удобренеш дIайихьай бIаьсти хIамаш дIалоаргйолча ихай тIа.

В. СОЛТАГИРЕЕВ.

ЯХЬЕ ХЬАЛХА ХИЛАР — ЦАР ОАМАЛ

Хьайбай продукци дикхарах пачхьалхена из дIалараи районе ларжача социалистически яхье тIехкьарча шерашка хаддана хьалха йолаш хьайоагIа Сунженски района «Ассиновски» совхоза шурий ферма коллектив. Совхка хIара кхоабача Iаттагара 2010 килограмм шура лькхар цо. Из цифра кхо шарнега дIакховаче дош денладар ферма хьайбаш леладераша ер шу долалуш. ХIаьта шоай деша дай болаш хьа а боагIа. ХIанзе а гуш да лаьрхIар тIеккхоачашде цар вIашIтIехьдаргхилар.

Ноябрь бетта тIъоалагIа ди хьатIанхоачаш хIара кхоабача Iаттагара 2774 килограмм шура лаькхар ферме, хIаьта хIанз дийнахьа 8,2 килограмм йоаккх.

Ферма коллектив гIадъюгаш нхы цхьа хIама а да. ХIанз дийнахьа хIара кхоабача Iаттагара йоаккха шура соалка укх хана йоаккхаш хиннaчул цхьа килограмм дукхагIа я.

ХIаьта малагIча гIуланхаша вIашIтIехьдоалийт цу коллектива планаш хаддалза тIеккхоачашъеш болх бе? Цу хаттара жоп луш эггара хьалха белгалданкка доагIа наьха къахьегама а бытовой а хьалаш укхаза геттара дика вIашIтIехьдаьха хилар. Доахан деттара, помещенеш цIеньяра, доаьар диллара, хий молдара балхашта механизаци яь ферме.

Шоай мукъа ха (болх иштта вIашIтIехьбаьнхача хьале цар дукха а хул из) хьайбаш леладераша ферма цIеча уголоке йоаккх. Телевизор, радиоприемники, газеташ, журналаш, вергIатта салаIара наха кхы мел эшар долаш хоза кийчъяй из. Укхаза хьалтеха йоахкача графикаш тIара а ха йиш йолаш да ферма балхах мел дар. Масала, болх Iуйрийна пхелагIчох ах сахьат дьаьлача дIаболабу ферме. ХIара доаркас юкъера лаьркIача 30—32 етт лелабу. Ворхl дийнахьа болх баьпул тIехьагIа шин дийнахьа салоI. Доахан шоза детт, цхьабакъда, дехкараш — кхозза. Делкъийна хьа а яй из болх деж[урни] йолча доаркас бу, цул совгIа сайрийна бож беттара ведраш, флягаш, кхыбола гIирс кийчбе а дехкарийле я из.

Дехка доахан дийнахьа кхозза деттар фуд? — аьнна даьча хаттара жоп луш ферме заведующе коммуниста Вера Артемовна Белкобас аьлар:

— Вехкачул тIехьагIа сиха Iов Iатта шамара чу шура. Цу хана юхе хIама ца юташ из Iойеакхаш ца хилча, зиккьаьша лучух кIезигагIа хул тIехьагIа, Iасаш доахкаде деза ха чакхьаьлча, Iатто лу шура. Из хьахьонх опыто. Цудухьа детт оаха дехка доахан дийнахьа кхозза.

Цо аьнначa дешаша къахьегa кьахьонх шура алсамъяннка йиш хулийтача торонех пайда эцара укхазе йоаккхо елга.

Хьайбаш леладераштa юкъе ларжача яхьех дар а дика хьахьонх цIеча уголкерча графикаш, «молнияш». Доаркашта юкъерча яхье хьалха Тихева Александра я хIанз. ХIара кхоабача Iаттагара кхо эзар килограмм гарга шура лькхай цо. Цул дукха тIехьа ца бусаш шоай даккарех дика лоархIабу Овчинникова Татьяна а Вайбикова Нина а.

Шура дукхагIа яккхара лоархIаме да хьайбашта дизача шера кхоачамболлаш доакъар хилийтар а. Из дош а дика къоастаду укхаза. Ферманa юхе 150 гектара тIа дIайийна люцерна я. ЛерттIа доал дарах цигара хIара шера дика хьуккъам чубаь. Масала, укх шера пхезза хьеккар буц. Цу гIулакхо вIашIтIехьдалийтар бIаьсти дена ноябрь бутт болабаллалца доахан мошача доакъарца кхаба, хIара Iаттa дийнахьен буси юкъера лаьрхIача 60 килограмм а луш. Из доацаш цу кхай тIара чуйиццача баьцах кийчйир 400 тонн йол, чуеллар 1300 тонн сенаж.

Доакъара цех а хIанз ферме хьалъеш. Цига муж кийчбе йиш хургья. Из болх дIаболабича гаьннара барда хьатIехдахьа ца безаш мукъабаргбе уж. Цул совгIа, дикка лохлургда шура яккхарга дIадодар.

Наха шоай декхараш леррттIа кхоачашдар. хьайбаш кхоабалга дика вIашIтIехьдаккхар, шено а йоаллаш, шура алсамъяннка йиш хулийтача торонех керттера дар да. Цхьабакъда, цу гIуланха лоархIаме да хьайбаш фу тоадар а. Из кхета а деш, дикача фух дола доахан хьалкхедара, уж Iула юкъедоаладара болх хаддалза бу укхаза. Из гIулакх хьайбашта зооветеринарни Iунал дара оттальча планага хьежжа чакхдоахк. Болх иштта вIашIтIехьбаькхачул тIехьагIа дика деб доахан. Масала, укх шера бIаь Iатта тIехьара хIаьзле 91 Iасал хьакъоастадаьд совхозе. Уж деррига уважцIена, низ болаш хьалкхуш а да.

М. ХАМАТХАНОВ.

Транспорт сеца моттигаш кийчъе еза

Вай городерча «Детский мира», «Медей Цiа» яхача автобусаш, троллейбусаш сецача моттигашка дукха гуллу нах. Из кхетадеш да. ХIана аьлча, укхаза гIолла чакхъйовл №№ 7, 17, 20, кхыйолча маршрутех йола автобусаш, № 2 йола троллейбус. Бакъда, цхьайолча хана эшаш йола транспорт ца йоагIаш дукха хьежа безаш хул — къаьстта № 2 йолча троллейбусага. ХIаьта бокъонца наха этта дац транспортага хьежаш 20—30 минута уралатта, IотIаделкача догIа кIаь, хIаьта-вета а.

Цудухьа, сога хьаьтача, городера общественни транспорт сеца уж моттигаш кхоалламаш а еш, Iовхаша моттигаш а яь кийчйича бакъахьа хургда. Дукха за яр из гIуланц чакхдаьккха хила деза а.

А. ТИЩЕНКО, пенсионер.

КЪАЬНЕИ КЕРДЕИ КАРАКОРУМ

Каракорум, Монголе къаьнача столица. Чухийрачча гIоенаш тIа латт со. БIаргдIа ма кхоачча йоккхача арегарIаш да лакха доаца гувнаш, царна кIал холуш а цхьан хана хиннача здалей лардаш. Цхьаккха хIама дац гонахьа, дукха бIаьшерешаш хьалха уггаза нах баьха хилара тешал деш. Дукхьал Iалаьмате йоккха кхерех ши бога - лаьмд я ха тIа этта санна, лергI бIаь шу хьалха хьалха даиз Монголе керттера бераш цхьаккха моттиг я из. Дукхьал ушазара ара, баьккхар 25 шу хьалха бай оахан хьалхара боал. Цэрэннадмина дагадоагIа 1959 шера июнь бетта дIайахача дийнахьа арешашка трактори тIа тIаш доладеци. Чухийрча латтача Каракорума гIишлоштa юкъеккхьачар трактори колонна. Укх арена цIаккха дайна а дацар хеза а дацар цу тайпара хIама. Гонахьарча ерригача нах бахача моттигашкара ухар арташ цу бIарга ца яйнача машинаш доаьля дехьа нидеш хинна алат. Доахан лeладеш хиннача мехкех лаьтта леладу мохк хилар.

Тха боахам дукха доакъаш долаш ба, амма цун керттера лостам лаьтта леладар ба, дуц Цэрэннадмина. 250 эзар гектар долча деррига лаьтах 30 эзар гектар дIалоацача оахача лаьтта дуа оахкIа, бацдадараш, коартолаш, доакъара культураш. Тха юкъарча Iула юкъе 80 эзар бежан корта ба. ХIара шера доак госпоо пачхьалкхенга 15—20 эзар тонн ялат, мехка ялат лоаттадеча керттерча боахамах цаI ба тха бар.

Тхона хайра «Хархорин» яха госхоз шера 3—5 миллион тугарик пайда луш бола рентабельни боахам хилар. Болх беш эзар гаргга саг а волаш йола госхоз йиза Iалашъяь я специалисташца. Деррига лаьттанцара балхаш механизаци яь да. Воахаме юкъекхувл лаьтта кийчдара хьалха латта система — боал кIалтIа ца тохаш лаьтта ахар. Хьалъеш латт, хIаьта цхьадола дакъа болх беш а да, хий декха система. Боахама перспективах дувцаш, Цэрэннадмина аьлар, хьатIадоагIача шера госхоза кIайлен тIа хьае лаьрхIа да агропромышленни комплекс.

...Иштта 25 шу даьлча Каракорума чухийрцача гIишлош тIа хьалъаттай нах чубехача цIеной кварталаш, школаш, берий бешхаш, культура цIенош больницаш, иттех промышленни предприятиe а йолаш йола керда город.

Каракорума чухийрцача чулоацалац доаззув аренаш... Амма гаьнара хьахозаш да тата, из хехка йоагIа говр я. Хаца ходм баьхаш йоагIа баьрий во. Iотоесалу ши говра тIара, дирста говнаш хьахошна дIа а лий, хана дворецa лагIаш тIа гIолла урагIа воада... Мотора тата меттавоалаву ев. Тхона йихе гIолла тIехйолл аьлах етта прицеп тIехьа а йолаш йола трактор «Белорусь»

шу даьтача моттиге цу цхьан хана йоккха а тоаьйна а хиннача городах иседисараш лорадеш латташ.

Орхона яхача додача хиаьтта оагIорахьарча йиста тIа XIII бIаьшере йолалуш Чингисхана йилла из город йовзаш хиннай дунена, цига нхаб Iалаьмате дукха наькъа лелаш бола нах. Монголе эггара хьалхарча столицах, цун хозалахи товенна хилараха лаьаьд Марко Поло, Карпине, Рубрука, кхыбараша. Бакъда, алхха цхьа бIаьн ах бIаьн шера мара ялаац Каракорум. XIV бIаьшере чакхйоалаш маньжураша йохаьь из, дIаьнйнай лаьттан букъ тIара. Дукхьал цхьанахьа монгольски гувнашка хиннача Iаьржача городах дола легенда мара дисадацар. Цу легенда лерагIа ухаш, из корайни эрсий тохкамхошта - наькъа лелархошта яхача бIаьшере. ХIаьта из юха хьахилар Хархорин яхаш керда цIи а болаш.

...«Хархорин» яхача госхоза председателеца сийдахьйоккхача халкъа хурала депутатаца, МНР заслуженни механикаца Цэрэннадмидомаца цхьана латт тхо Орхоно яхача геттара сиха́ча додача хи йистте. Малх къайла боалаш латт хил дехьарча лакха доашача сийнача лоамашта тIехьашка. Цо сийрдадьхад къаьнача городе чухийрча гIовнаш XVI бIаьшере чакхйоаллаш чухийрча латтача Каракорума гIовнашта юкъе хьахиннача Эрдэни-Дзу (БIаь хозане) яхача къаьнача буддийски монастыра гIалаш. «Хозахета хераш хиннац Чингисхана шиш столица йиллара ер моттиг», — йоах Цэрэннадмида.

Орхона йистошкара лаьтта мехка эггара дикагIа доархIаш да. ХIаьта дукха хьалха даиз Монголе керттера... Тракторашта гонахьа лаьттача нах чухийра тIакIалтIадаьккхача лаьтта Iаьржа тIоанаш тIехьа а дуташ гаьнна ара гIолла дIайоллача машинаша цецваьнна вола Цэрэннадмин яхаш хинна кIаьнк а.

Орхонски ара баьнхача боалах аретий санхетама чугIолла баьнна боал хилар Цэрэннадмина дозар араташа дийцараш. «Цу машинаца деррига лаьтта кIалтIадоенкхаргда. Укхаза хьаергья госхоз. Ялат дуврга цо. ХIаьта уллув город юлларгья». Шерра бIаргаш а дийлла хьежар кIаьнк цIаккха а ца яйнача машинашка, чIоагIа безам бар наблиа чуела.

ХIаьта цо бе а делар тракторa ко, амма из хилар цул тIехьагIа итт шу даьлча Советски Союзе автомеханически институт яьнкхар, дукхача хана болх бир цо госхозе механик волаш, хIаьта хIанз шин шу дизад из тIаьа нинъ шу хьалха хьалхара боал баькхача моттиге хьахиннача Хархоринерча йоккхача дукхха доакъоц долча пачхьалкхен боахама директор вола.

«ХIаьта из трактор ше дилла а латтаргIолаш хIотта-яьй», йоах Цэрэннадмина кулг дIа а хьукхаш. Тхона бIаргаяйра постаменте тIа латта къаьна ДТ-54. Монгольски баь тIа биллача 15 пачхьалкхе боахамах цаI бола Орхонски ара «Хархорин» яха госход йиллача хьалхарча целинникашта дегIа памятник да из. Цух яхар фуд ца хоаш хиннача аренашка бIаьш эзараш гентараш дола лаьтташ аьха а аьна кIа дийра цу шерашка. Ша кхадо йоллаелар Монголи хьал...

Борис ФЕДОРОВ, ТАСС корр.

Улан-Батор.

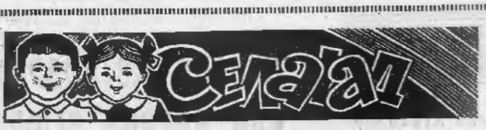

ИШТТА ДАХ ТХО

15-гІа шу да тха школе «ЦІе гвоздика» яха интернациональни деттагІаль клуб йола. Тха клуба цІи а «ЦІе гвоздика» яхаш да. Каст-каста радио чу гІоала декаш хул из. Поэте Ошаниноа композитора Островскеи ядаьд из илли. 30 бор да тха клуба доакъашхой. ХІаьта «КИД-а» президент Хадацаева Зулай я. Бетта шозза гулу тхо. «КИД-ная юкъе йоагІа лекторий, оформителий, политинформаторий, тормамзой секцеш.

Ткоай заседанешка зеча никъ бу оаха вай мехка гІолла, ГДР, Болгаре, Польше, кхыча мехий городешка гІолла. Кортамукъале бахьан къовсам лоаттабаьча нaха хетаяь митингаш яьй оаха. Уж нах вайна массанена я, дерригача дунено а бовзаш ба: Дин Рид, Луис Корвалан, Виктор Харра. Ядерни тІема духьала болча пионерийи дешархойи подписаш гул а яь дІаехьийтай оаха США президента Рейгана цІерагІа. ТІема духьала яр оаха чакхъяьха «Нейтронни бомбаш дІаяхаІ», «Европе ракеташ ма оттаеІ» яха митингаш а.

Шозза хиннай укх шера тха школе солидарноста ярмаркаш. Цига оаха ехкар бераша шоаш яьяь тайп-тайпара повворгаш, сувенираш, аппликацеш. Гулдаь ахча машара фонде дІадахьийтар. Декабрь бетта цхьаькха а ярмарка а дерзІаш да тхо.

«КИД-а» доакъашхоча дилла а гІо деш хул Октябрьски районе пионерий ЦІен методист Черепанова Валентина Васильевна.

Тха школе мел долча берашa чІоагІа дикхеп ду машаре тІехьарча къовсама чертie леттар — вай Даьхе СССР хилерах.

Тхоашта могар да тІерт тхо а цу бехктокхамаш бовлама. Берашта тІом эзац, берашта машар эш!

ИНАЛОВА Мадина,
Грозненча № 5 йолча школа 7-ча класса дешархо.

ДЖАЬНТЕЛГ

гІалгІай фаьлг

Бакъш хиннаб Джаьнтелги цун ши доттагІи. Майрацa, денолца цІи хеза хиннаб уж. Джаьнтелг тхьамеда а волаш дерригача дуненна гонакьа го тейсаб цар. Цхьа гаьннарча дуне тІа болхаш, са а дейна, эри дІо бийса эиха моттиг йоацаш бисаб. Мича дІатархуркдо-хьогІ, яхаш ераш левча хана бІаргадейнад аккарна лаьттагІа Іочудода докка Іург. Чухьежача баьде хиннай цу Іурга чу.

— Долла, цу Іурга Ісчу а даьнне бийса эихха кьовкаргда вай, — аьннад Джаьнтелга.

— Ца дазача бекъакье дар вай, кхараме де из, цу чу фуд мича кое вайна, — аьннад новкъосташа.

— Ер дуне тоІадаш лела со, Джаьнтелг-м, гІоргва, — аьнна, цу кьорга чу Іочувоалавеннав Джаьнтелг. Цунна тІехьа новкъостий а базеб. Болзаш, болзаш, цхьа сердало бІаргаеййай аккарна. Ераш дІатІехкаьчача, доккха ешап бІаргадейнад дина улаш. Ше дагІечара хьалгІой а денна, бІаргаш къовргаш а дaь, царгеш хьонка а аь, Іохайнад из.

— Фу эш шоана! Сенна даьхкад шо? — хаьттад цо.

— Къаденна ешап, хьо цІий малаш дахкед тхо! — майра аьннад, дІахьелла а аьнна Джаьнтелга.

— Низ тоьаргбец шун са цІий мала. Со са а шо мо долча тиша лелеча нахьа цІий малаш, — аьнна ешапа хьейийллай шийна тІехьашке латта нацараш. Новкъостий дІачухьажача бІаргабейнеб аккарна кхоазтхьан кхоъ корта.

— Аз цІий меннача нахьа кортош да шоана ераш. Шоа дикагІа къонахий а бер церна юкъе, — аьннад ешапа.

— А, мичара, хьа цІий мала даьхкадац тхо! Оаха-м бегаш баьбер. Жи! ФуннагІа але а, цхьа ка кІама кийч а йий, биеса зикха моттиг Іалашъел тхона! — аьннад аккар.

ДІаденнача ешапа етт а бийна, аь чу базийта из кхоана а баь, пхьор дуадаьд новкъосташта. Іодуша мотт а биллеб. ДІабийшаб новкъостий. ХІаьта Джаьнтелг тхьайса волеш сенна кеп а оттаь, саькко ладугІеш уллаш хиннав. КІезиг-дуккъа ха йоалеш, цхьа тата хезад цунна. Шорттига цхьа бІарг а бийла дІахьежача, бІаргадейнад Джаьнтелга докха урс чарх-чарх яхаш шийн цергеш хьекхаш ирдеш дагІа ешап. Шортте мІашка Іеттай укхо шийн новкъосташта. Ешап бІаргагушшехь кхерабенна новкъостий бекбаш, хьоь а ца луш тамкхалча нІйяхеб. Ераш ухкача оагІорахье хье а хьежа хаьттад ешапо:

— Тхьайсар малав, тхьовсанза малав!

— Тхьовсанза со, Джаьнтелг ва!

— ХІана тхьовсац хьо?

— Наб агІец сона: со цІагІа волча хана са нанас пхьера кхаьра уст бубиний буужаьора со, — аьннад Джаьнтелга.

Кхаьра уст а боалабаь, бийна из кийч а баь, буабаьб ешапа Джаьнтелга. ХІама юаргйоаш Джаьнтелг а хиннав. Дийна дуяж дия юкe а шийн мотта Іовнкаве из. Тхьовра саннар чарх-чарх яхаш шийн цергеш хьекхаш урс ир а дaь, хаьттад ешапа:

— Тхьайсар малав, тхьовсанза малав!

— Тхьовсанза со, Джаьнтелг ва!

— Наб а хьайна... ХІана тхьовсац хьо?

— Ишта наб ца йоагІаш уллар со. ЦІагІа волча хана са нанас пхьера кхаьра уст буебаьчун чІехьагІа уст бодача аь чу шурейла хьоера худар дора сона, — аьннад Джаьнтелга.

Уст бодача аь чу шура Іо чу а етта, кьоар чуухийтеш, песнаца из кегадеш, худар де этад ешап. Кестта буткъаш бе доладеннад худар. Ешап аьне ІотІеднийраe доаллача хана, шорттига дІатІа а вала, Джаьнтелга тІехьашкера мІарга теха, худара аь чу даьхийтад ешап. БІаргаш а дейна, дерригa дагІ а доагавь, цІен юкъе гІолла, мукь а бетташ, хьал-Іо ада доладеннад ешап. Шийн хьанара тур а даьккха эзар оагат даьд Джаьнтелга цу ешапа дегІах. Цох Іо мел кха цІий дІатІетехад цу наІера тІехьешна уллача кхоазтіей кхаь корта. Дийбенна церех нах хинна дІаоттеб. Шийн зоазе ши доттагІа эшка а вaь, уж кхоазткъе кхоъ шийна тІехье а вaьнгза волавенна цІавахав Джаьнтелг.

Дешаш ба хургбола граждинаш. И. ПЛИЕВА фотоэтюд.

ГАГИЕВ Гирехан

«ЮНАТ» ІАДДАЛ

Іаддал юнатий кружоке
Язвелар кхычарел хьалхе.
Бакъда, олелтин участие
Ареваланзар из балхе.

Іаддал акха хьагІадача,
Хи тІе луьча ухар даима.
ЧувагІацар, нагахь санна,
Геттар ца хача мецвенна.

Кое уттар каст-каста бераш,
«Іаддал мичав?» — хаьа,
кеттар.
Вокхо-м майдан тІа цу хана
Бургац «воротах» чуеттар.

Чакхдаьлар каникулаш
аха...
Клий чу дестаци футболи
ДІадахар Іаддало... ТІаккха
ДІадахер берашца школе.

Ботаника цхьан урока,
Массаза хьахкІа чу а ене,
Аьлар хьехархочо: «Лаьргіе
варгвац Іалама къайленаш.

Оаша, юнатаре, аьхки
Іомавьй уж, бІу ца къехакаш...
Малав аьадувцаргдар сона —
Миштa хьекулам а
мелтІашІ»

Массане хьахьейдир кулагаш.
Айдар Іаддале а шийдар.
«БІарга ца го маг ара, —
аьнна...
Бакъда, цунна бІарг а
кхийтта,

Айдар хьехархочо Іаддал...
Цо аьлар, мотт чоаш а
буьлеш:
«Вайна ховча бесса...
хьекхІаш...
Гуьнашта а... хьатІехкоалеш...»

Класс оагаш берий белам
ГІеттар, кІаьзне дегаш
бодаш...
КІолд миссов аикьа эр
порифаль чу,
Іаддал шиълара чувадеш.

БАРКАЛ ХИЛДА ШЕФАШТА

Ачалкхерча № 14 йолча юкъерча школа шефаш ба Максим Горьке цІерагІча винсовхоза хьалхетахой. Каст-каста хул школе совхоза директор Бузуртанов Іаьлий Хьусен. Хьехархоша а дешархоша даь шпалагІа дехар бокккача теркамца чІаац цо. Цхьа тхо долча вечa массехк шу хьалха хьалье йола а яь, тІаккха йиц а етпа латта тир бІаргаяйра цунда. Цул тІехьагІа совхозера гІишлонхой бригада хІитар. М. Ностоев херте а волаш. ЦІенен сихех бир гІишлонхоша болх. Лоацчача хана хьальль йистехьлар школьни стрелкови тир. Цунга дІа мел баха кхоачам а совхоза чотах хилар. ХІанз тха яр санна тир цхьаьлла кхоргьяц район. Тир ІалашІата чІоагІа пакъалынай тІона юкхьанцара военно - патриотически кхетам лучa. ХІанз дешархой топ лхуса а тайп-тайпара героаш Іомаде а йиш йолаш ба.

Веррига кхоачам Іалаш а баь, школа здане чухь пионерсии балха лаьрхІа къахьста помещени хьахьеттай совхоза болхлоша.

Дег тІара баркал йоах хьехархоша а дешархоша а шоай шефашта!

У. ДЗЕИТОВ.
Ачалкхерча № 14 йолча школа воспрук.

Цхьаккха а виценнавац, цхьаккха а дицденнадац

Визза воІ волаш чакхваьннав

Вай мехкарча дуккхача дезалашка хийла цу шераш кхоачаш хинна бІаж дара Гагиевгіар дезале 1942-ча шера февраль бетта. 287 стрелкови дивизе воккхагІвола политрук цар воІ Гагиев Идрис Тульски областа цхьан юрта шийн са ца кхоадеш моастагІчоа духьала латача майрал тойтаеш кхалхар бена хоам бар из.

Къаьстта дог шеддалар цуи нaьна Гоза. Цунтарча балах, цІаьнза ца социаш бІаргех Іоуваш хиннача хан кхета хала дацар, из дар пхаммагІа а тІехьара а воІ кхы тургвоацаш дІаваьннача наьна дег тІера уха хий. Бакьда, хІанна а вехе вацар да — ГІарстопа Хьасан. «ХІана дергдац, — аьлар цо, — цул хьовза ворна вир увх тІем тІа ворнавалара аз воаггІий варгвар. Даьхе бахьан, гІалал хьаьвш тІаввеннча моастагІчох из лораеш, волкар хІара советски сага сийлахьа дакхар да, хІаьта со шек вац Идрис цу дехзара тешаме хиннe хиларах».

Бакълуера Хьасан, кхьча бесса хила из йиш а яцар. ГІалгІай коммунистех хьалхарча мутІарашка волаш хьавоагІача дас социалистически Даьхе езем цун сий лорадеи дезилгах дика кхетаваьвар из зІамигa волча хана дена. Цулухьа комсомолера дІаболабир Идриса шийн вахарa никь. 1932 шера город Каменске юртбоахама рабфак а хьахе цІавеча. ВЛКСМ Нохч - ГІалгІай обкомо комсомольски белза хьовиаву, тІехьагІа йоаках цо метидалтте институт, хохe а ВКП(б) Назрен районна пропагандистале хьовиаву из...

Комсомола Назрановски райкома хьалхара секретарь районе бахаш бола кагирхой социализма сийрда вахар дІахьегІа, кхоаргІа хинийтара тІехьaхаш, комсомола мутІарш могга шердеш къахьегаш волча юкъе, цІаьхха сагала морк а йоацаш дi техача санна юкъагІдаьвхар бирсана гІазовно советски нахьа машера вахар.

ТІаккха Идрис хтара хьалхарча коммуниста дакхар кхоачашда тІем тІа вахар. Житомир, Орел, Тула... Иштта водар Даьхе лораеш тІема алан юкъхьашна гІолла воккхагІвола политрук Гагиев. Даьзеннашa эздеьча аргІанарча къахета тІа йоах цо: «Аз сей дегІ моастагІчун хеттача бесса етта Іодулийтаргдац. ДІахаваш, нагахьа санна со цар пзонах вожаш хуле, уж итташ са кулгаш дегаргбоагІа...»

Шоашта тІем тІа доакача толамех, моастагІчунга социалистически Даьхе эшалург ца хилара лаьце яздора Идриса шийн хІара письмо тІа, цунца цхьане дехар хулар, цу хана Іаьмий Юртарча колхоза парторганизаца секретарь хиннача шийн дега Хьасанага, колхоза болх беш йолча сесагга Хемсатага даш: «Оаха моастагІчун найоалийтаргъац шоана, хІаьта оаш вай тьаьара гІулакх ледара ма дилаш, шоашта ма могга дикагІа къахьега деза оаш, фронт кхетаца Іалашъярa», яхаш.

Тьаьра гІулакхаш ледара дита лаьрхІа вацар Хьасан, цо къахьта из тІаузийтар тІема шерашка колхоза болх тоабера, хІаьта ше дийнальа бус а чу ца водаш къахьегаш вар, юрта кхьалегаш вар цу цІен бола бузур мел болаш вена деванхо а.

Хьасана даим дагадаьлар: шийн воІа а из санна болча беррига советски бІухоша а шоай дакхар партенан хьаьнхьалхакха дизза кхоачашдеяга дар. Цудуха хІара письмо тІа яздора цо воІага «Идрис, хьай са а кходай Даьхен хьалхашка эсалла ма гайталахь, сона везац хьона шийн моах бахьан лергвоаца воІ. Эшшача моттига Даьхе лорaеш валар къонахчун сийлахь дакхар да, хІаьта тьаьра гІулакх оаха ледара дутаргдац, тІом беш деца я, тхо даим шуца цхьана да шоана».

Дангара дикга шоай къонахий хьабоагІар дан воІи. Идрисах 287 стрелкови дивизе политотдела начальника гІонча вир. Цо Іалаьмата дуккха бола бора бІухошца, къахьста комсомольцашца, кагирхошца, цар уйлаш нигатки тІадерзадора моастагІа хІалакваре.

МоастагІа бирса а къахетам боацаш а вар, Тульски областа йоккха йоацача цхьан юрта бахача нахага гІалал хьаьш, нийй, берашa къиза доадаш воагІар их. Из юрт моастагІчох лораеш хиннача аргІанарча цхьан тІалатара хала човнаш а яь госпитале виьвар Гагиев, хІаьта массехк ди дaлалехьа цига кхелхар. Бакьда, боарз боацаш висавар комсомольски вожак. Тульски областа Костомарово яхача юрта вежарий кашамашка даим ала висар Даьхен визза вола воІ — воккхагІвола политрук Гагиев Хьасана Идрис. ХІаьта тІема шераш чакхдаьлча, кьаввенна цул тІехьагІа а Хьасан шийн коммуниста дакхарeш кхоачашдеш тайп-тайпара партийни белхаш деш хилар. ТІехьарa а, 1959-ча шера Іаьмий-Юртарча юрта Совета председателалле болх беш волчера хьадар коммуниста вахар.

Х. АУШЕВА.
СУРТА ТІА: И. Гагиев.

САЛОІАЧА ДЕНОШКА

26 НОЯБРЬ

Химикий культура Дворец. 11.00. Саг йоалаяра - кхера торжественни регистрации яр. 16.00. Волх беш я «Къона атеист» яха клуб. «Тайп-тайпарча хІамаех тешаш хилар» яха беседа. 18.00. «БІогІоагІам телхдераца общественносто лехабу къовсам» яха беседа. 19.00. Эстрадни иллей музыкаш сайре.

Пролетбета цІерагІа культура ЦІа. 14.00. Болх беш я «Профессей дуне» яха кинолекторн. № 3 йолча поликлиника медицински болхлоша вІашагІкхетар. Гойтаргда «Со вокха хиннилга халаш» яха художественни фильм. 18.00. Болх беш я «Книга» яха дискоклуб.

Академика Миллионщикова цІерагІча мехкдаьтта института клуб. 19.00. «Эксперимент» яхача студе М. Шамхалова пьесах оттадаь «Марпапа» яха спектакль.

27 НОЯБРЬ

В. И. Ленина цІерагІа культура Дворец. 8.00. Болх беш я «УнахцІено» яха группа. 10.00. Болх беш я ловзаргий автоматаш. 11.00. Болх беш я «Фаьлгийн приключенеш дунен тІа» яха киноклуб. 19.00. Болх беш я «ВІашагІкхетар» яха дискоклуб.

Химикий культура Дворец. 10.30. «Доазол дехьара хьа нийсархо» яха беседа. 11.00. «Дерригача дунен тІа ба тха новкъостий» яха киноникъбар. 14.00. «Советски Союз доазол дехьара бахкача хьаьший бІаргашца» яха кинопанорама. 19.00. Эстрадни иллей музыкаш сайре.

Н. К. Крупская цІерагІа культура Дворец. 13.00. «Къонача дезала цІей» яхаш керда даьча бераштa торжественни регистрации яр.

Пролетбета цІерагІа культура ЦІа. 11.00. Машарах лаьца дехкача суртий конкурс. 14.00. Болх беш я «Чебурашка» яха берий киноклуб. 18.00. Болх беш я «Книга» яха дискоклуб.

Редактора заместитель
М. М. ХАМХОЕВ.

ФЕ ХИЛА

Грозненски автокомбината мухь кхухьача автомашина водителя И. М. Суганнова Аргунера Шаьла бодача новкъа гІолла водаш Джалка яхача доадача хи тІа тиллача таь тІара шийн машина чукхессай. Кабина чу ваьгІа кхо саг веннав, водитель чІоагІа лоза а ваь больнице вихьав. ТІехьагІа гуча ма даллара, водитель городерча цхьан объекте болх бе хьожавь хиннав цу дийнахьа, цхьабакьда цига ва а водаш шийн гІулакха Шаьла а вала Дагестански АССР-ерча Ботлих яхача юртара нах кабина чу а хоеша баь воагІаш хиннав из.

Доккха зулам хиннад Грозненски районерча Толстов-Юрта юкхе а. Чераленина — Грозный яхача новкъа йоагІаш водитель Х. Х. Алиев а волаш хиннa Кхалярера «такси» тІаххийттай Толстов-Юрта вехаш вола А. Х. Мушуров водитель а волаш хиннача «Жигули» яхача легковой автомашина. Шинна автомашина водителаши цхьа пассажири боабаьб, цхьа пассажир чІоагІа лоза а ваь больнице вихьав.

ХІанз а каст - каста хул гІашлоша транспортни средствашa тІеттaлуш. Укх шера итт бетта гІашлой юкьо а бохаш нахьаьшка 300 собагІа зулам хинад. ДукхагІча даькъе гІашлой бехке болаш а царна дукхагІа зе доалаш а хул уж зуламаш. Наькъашка ледара правилаш воагІача беса ца ледаирах, новкъа ледача транспортах лора па баларах автомашинай чархашта кІал нийслу дуккха гІашлой. Дага деххача хана транспортни средство сийце вІаштІехьа мича доал водителa, из нелла йоккха опыт йолаш вале а, вІалла дага доаццача хана ва а вена саг хьаквІалъяйкхача хІаьта а.

Заводской районе «Жигули» яхача автомашина водителя С. М. Мутаева Батумски улицагІа водаш гІашлочоа Х. А. Михайленкова машина тІатехай. Цу районе «такси» водителя А. Р. Дудаева Победа яхача проспектагІа водаш машина хьалхашка гІодла тІехйоалача гІашлочоа К. А. Мамергова тІатехай машина. Уж шаккха а аварни хиннача гІашлой лоза а баь больнице бихьаб.

ДІадахача кІиратІа (17—24 ноябре) республика нахьаьшка 20 автоавари хиннай, 8 саг веннав, 20 саг лозаваьб.

НГІАССР МВД ГАИ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

26 НОЯБРЬ

II ПРОГРАММА

14.40 — «Нохч-ГІалгІайчоа мІира».
15.00 — «Са Даьхен сайта».
15.30 — Илли-популярни фильм.
15.50 — Техникана — дика репорт. «Шалинский» совхоза механизаторш белча.
16.25 — «Сайрийнара беседаш». Документальни фильм.
16.45 — «Телевизионни хьакхча цІа».
17.25 — Композитор А. Шахбулатов.
19.20 — «Къонд оазаш» (нохчий меттала).

РАДИО

26 НОЯБРЬ

6.40 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
6.45 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
6.50 — Керда хоамаш (гІалгІай меттала).
8.15 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор.
8.23 — «Сердало» газета обзор.
8.30 — Передачай программа (эрсий меттала).
8.33 — Передачай программа (гІалгІай меттала).
8.35 — «Юртара вахар» (нохчий меттала).
10.15 — «Халкъа тІаьхьенан болх беш бе» (нохчий меттала).
10.35 — Реклама (эрсий меттала).
11.00 — «Хьона, Даьхе, сайтечун дег» (эрсий меттала).
11.30 — «Сатирически талгІе тІа» яха радиожурнал (эрсий меттала).
12.40 — «Иштта оамал». Очерк (нохчий меттала).
13.00 — «Вай мехкахоех йола дувцараш». Уренгойра передача (эрсий меттала).
15.15 — «XX бІаьшерашн ритмаш» яхача циклера передача (эрсий меттала).
15.00 — «Кавказа Іуйренаш» яха радиожурнал (эрсий меттала).
17.15 — «Шун дехар кхоачашду оаха». Концерт (гІалгІай меттала).

УКВ

18.00 — «Роман»-театра артисташ белча къовсамагІа. Музыкальни передача.
18.55 — Лопе де Вега. «Аьла тІа дагІа хІали». Радиоспектакль (нохчий меттала).
19.45 — А. Шахбулатова иллеш.
20.45 — У. Бексултанов. «Ловчий дуьцар» яха поэма.

27 НОЯБРЬ

7.15 — «Грозненский рабочий» газета обзор.
8.23 — «Ленинан некъ» газета обзор.
7.30 — Передачай программа (эрсий меттала).
7.33 — Передачай программа (нохчий меттала).
7.36 — Хоамаш. Хаоттамаш бола хоам (эрсий меттала).
8.35 — «Шоана лоза хета ашараш» (эрсий меттала).
11.30 — «Советская Россия» совхоза художественни самодеятельноста артисташ белча къовсамагІа (эрсий меттала).
16.00 — «Школьный глобус» яха радиожурнал (эрсий меттала).
16.30 — «Къона тІаьхье» (нохчий меттала).
18.00 — «Илланца доттагІал долчарна» (нохчий меттала).

18.00 — ГуржагІен искусствий говзанчий концерт.
18.57 — М. Мусаев. «Цхьан юрта». Радиоспектакль.
19.57 — «Иллеш вІашагІкхетар». Концерт.
20.41 — Халхара ашараш.

ХЬОТТАМ

Тахан республике гІоллен Грозне хувцалуш мархаш а йолаш, йоачан йоацаш, малхбузехьара секунде 3—7 метр чІоагІа мух а хьекхаш хилен фегара температура республике 0—5, Грозне 2—4 градус вІовхал йолаш хилен тарлу.

Кхоанe ломмеш мархаш а йолаш, йоачан а йоацаш, къулбаседа - малхбузехьара секунде 5—10 метр чІоагІа мух а хьекхаш хилен фегара температура бийсана 8—13, дийнахьа —2 +3 градус йолаш хилен тарлу.

Метеостанца.

РЕСПУБЛИКА ЭКРАНАШ ТІА

«ХОККЕЙ — ЦІЕНХАШТТАРА ЛОВЗАР»

«Мосфильм» киностуде даьккха ер керда фильм, шелно йоацаш ала йиш я, дукхагІболча зрителий безам тІагІоргболаш да аьнна. Фильме хьагойт шоай деналца, низаца, ма барра къонахий ловзаш бола хоккей, трибуна тІера царна раьзабарий махьарч да хозаш. Из фильм даьккхад хьалхарча даькъе, кхьа санна чІоагІа хоккей езаш бараштa лаьрхІа. ХІаьта спортсмений, специалистий, тренерий гІо доацаш из картина хьаьхолла вІаштІехьа ца дала а мегар. Цудухьа съемкаш йоахача дакъа даьцад Ярославски «Торпедо» яхача команда, вертера консультант цІи кеза вола нападающи, дунен дуккхазара чемпион, спорта заслуженни мастер Борис Майоров вар. Биззача хоккеистий дина партнераш хилар актераш: команда капитана роль ловзаеш вола Гостюхин Владимир, Герасимов Евгений, Самойлов Владимир, Ташкова Татьяна, Сафонов Всеволод, иштта кхыбараш. Из картина даьккхад Юрьев Зиновьеси Дворцовый Владимирен яьльча сценарегІа режиссера Разумовский Андрея.

«ДІАДАХЬИЙТАНЗА ДИСА КХО КАЬХАТ»

реме город» яхача романагІа Элмри Куина яздаьча «Кхеялоиски кинематографисташа даьккхад из керда фильм. Фильм оттадаьл Канэто Ониндо сценарегІа режиссера Еситаро Намурас. Цу психологически детектива турпалаш бІаьхийча буржуазни дезала членаш ба. Фильме зрителашта гургья цІи хеза йола японски актриса Комаки Курихара. Маьра цІагІа лостам беш йоаллаш цун турпала нораду дІадахьийтанза диса кхо каьхат. Цу каьхаташ тІера хоа цунна шийн Іоажалах даьца...

«АТЛАНТИКЕ ВІАШАГІКХЕТАР»

ЦІи хезача польски режиссера Еже Кавалеровича даьккхача цу фильме хьагойт Америка бердашкара Польше дІадодаш долча «Стефан Баторий» яхача форда тІарча лайнера борта тІа хулаш йола событеш.

Тайп - тайпарча бахьанегІа вІашагІкхийттача цу тІарча пассажирий цІаьхха хинна вІаши бовзар тІехь - тІехьа чоалханеча буьзамашка доал. ХІара турпал шийн личин драма саготдеш ва, къаьсттача тайпара моральни Іазап тоих цо. Американера шоай мехка боахаш бола никь, шоаш дикагІа бовзара, вахарера шоай моттиг къаьстаяра никь а хиле дІаотт царна.

Фильма сюжета ерригa а оагІонаш профессора Новакан Вальтеран кийе этта тахашнийва хьал чулоацаш я. Новака чІоагІа уйла тІаяхийта теркамга эц Вальтера мел деш дола хІама, даим цунна тІехьа тІахьожам лоаттабу. Цудухьа фильм доладеннача хана детективни хетал ва. Бакъда, авторо оттаеш йола проблемаш дуккха вІоагІа я.

ЮХА А ЭКРАНАШ ТІА

Кино дезаш барий торо хургья цІаьхха а хиннача фильмаш хьежа. Из да «Мосфильм» киностуде режиссера Михаил Туманишвили Евгений Месяцева сценарегІа даьккха «Юха духьалара ход» яха фильм.

Цига зрителашта юха а гургбе цІи хеза боли актераш Галкин Борис, Волонтир Михай, Спиридонов Вадим, Глебова Елена, Кузнецов Анатолий, иштта кхыбараш.

В. КОВАЛЕВА.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске, ул. 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместителa — 2-85-07; белхахоьчча секретара — 2-84-68; отделаш: партийни вахара — 2-54-04; промышленностех транспортех — 2-65-01; юрта боахама — 2-47-84; культура — 2-64-75; письмой — 2-85-64; корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора 2-85-07; ответственного секретаря — 2-84-68; отделов: партийной жизни — 2-54-04; промышленности и транспорта — 2-65-01; сельского хозяйства — 2-47-84; культуры — 2-64-75; писем — 2-85-64; корректорская — 2-89-88.

Газет арадувл шинкъен, ерен, шоаттен деношка

ОФ00385. «Грозненский рабочий» издательства типографи. Маяковске, 92.
Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 5662.